

Sarrià i Barcelona 1921

Vers la ciutat
metropolitana

LA UNIFICACIÓ DE SARRIÀ I BARCELONA

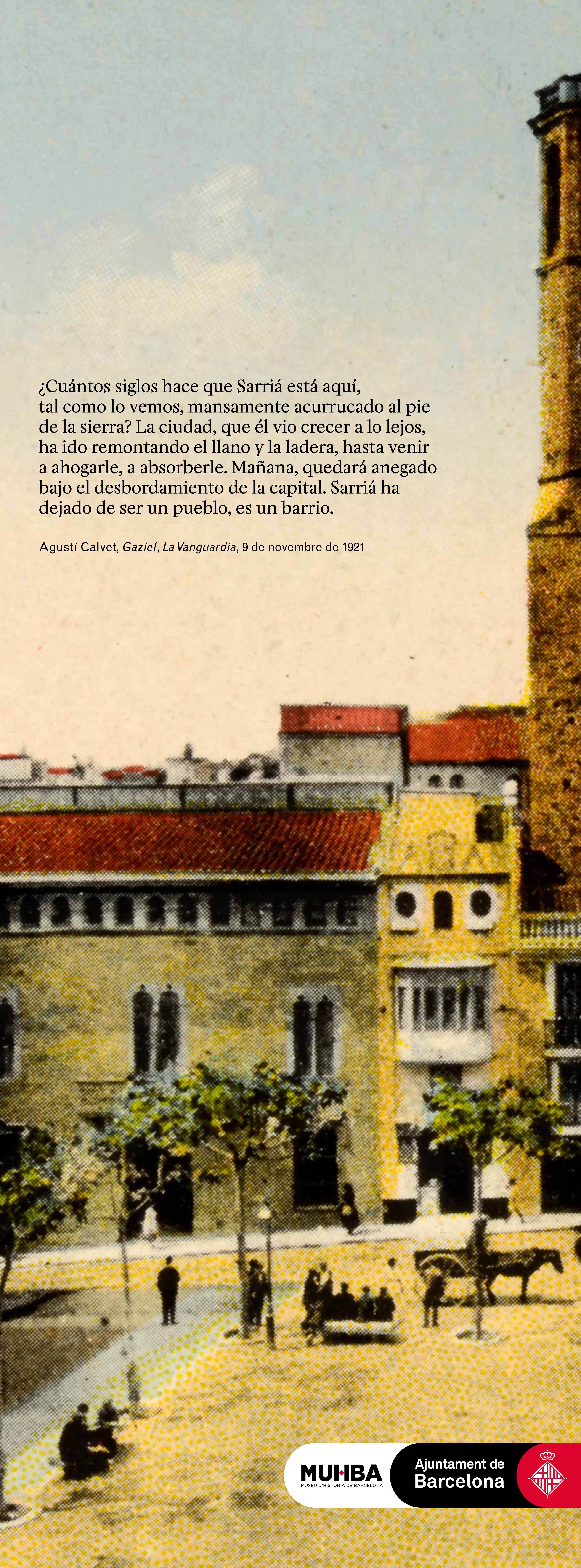
L'agregació al municipi barceloní de la vila i el terme de Sarrià el 1921 va ser una fita transcendental en el camí vers la configuració de la gran metròpoli de Barcelona. Es va obrir llavors un intens debat polític, amb tres protagonistes clau, que jugaven una partida a tres bandes: l'Ajuntament, els partits polítics i els veïns de Sarrià en un mateix front; en segon lloc l'Ajuntament de Barcelona i, finalment, el Govern espanyol. Com en tot conflicte d'aquesta mena, s'hi barrejava l'activitat pública –amb declaracions en plens, publicació de reials decrets, manifestacions i mítings, fulls volanders i articles a la premsa– amb una altra de despatxos, que va ser fonamental per precipitar els esdeveniments. I, com a escenari de fons, una conjuntura històrica i una determinada correlació de forces que van fer possible l'agregació justament aleshores.

D'ençà del 1897 s'havien succeït nombroses temptatives de Barcelona per fer efectiva l'agregació, que van acabar amb sengles fracassos, gràcies a les bones relacions dels ajuntaments de Sarrià amb el Govern espanyol i la Casa Reial. La conjuntura política, però, canvià radicalment el 1921, i els sectors favorables a l'agregació van aprofitar l'ocasió per aconseguir que s'aprovés el Reial decret d'agregació de Sarrià a Barcelona del 4 de novembre de 1921. La decisió del govern espanyol va desencadenar un dels moments de més agitació política de tota la història de Sarrià.

El procés d'unificació municipal de Barcelona va tenir a Sarrià el seu darrer episodi. Auspiciat per Rius i Taulet davant la incongruència entre la dimensió urbana i el govern de la ciutat, s'havia allargat vora cinquanta anys. Després de Sarrià, i a diferència de Madrid, l'adequació entre àmbit urbà i límit municipal no va poder-se plantejar de nou amb èxit a la capital catalana.

Foto: la plaça de Prat de la Riba (ara plaça de Sarrià) i el passeig de la Reina Elisenda de Montcada vers 1918-1923. Autoria: Jorge Venini. AMDSG

¿Cuántos siglos hace que Sarriá está aquí, tal como lo vemos, mansamente acurrucado al pie de la sierra? La ciudad, que él vio crecer a lo lejos, ha ido remontando el llano y la ladera, hasta venir a ahogarle, a absorberle. Mañana, quedará anegado bajo el desbordamiento de la capital. Sarriá ha dejado de ser un pueblo, es un barrio.

Agustí Calvet, *Gaziel*, *La Vanguardia*, 9 de novembre de 1921

MU·IBA
MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA

Ajuntament de
Barcelona

Organització i producció

MUHBA (Museu d'Història de Barcelona, Institut de Cultura), a partir de l'encàrrec del Districte de Sarrià - Sant Gervasi, Ajuntament de Barcelona.

Direcció del projecte

Joan Roca i Albert

Comissariat i documentació

Carles Puigferrat i Oliva

Coordinació general

Mónica Martínez Bajo (Viureart)

Museografia i disseny gràfic

Andrea Manenti

Producció museogràfica i muntatge

GROP Exposicions i Museografia SL

Revisió lingüística

Addenda

Conservació preventiva

Lidia Font, Anna Lázaro i Carla Puerto

Prestadors de les obres

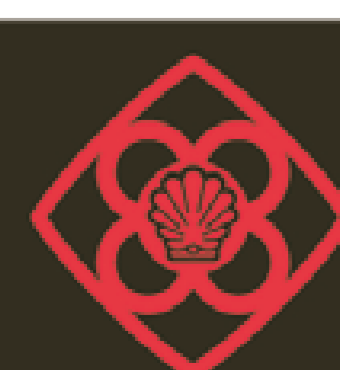
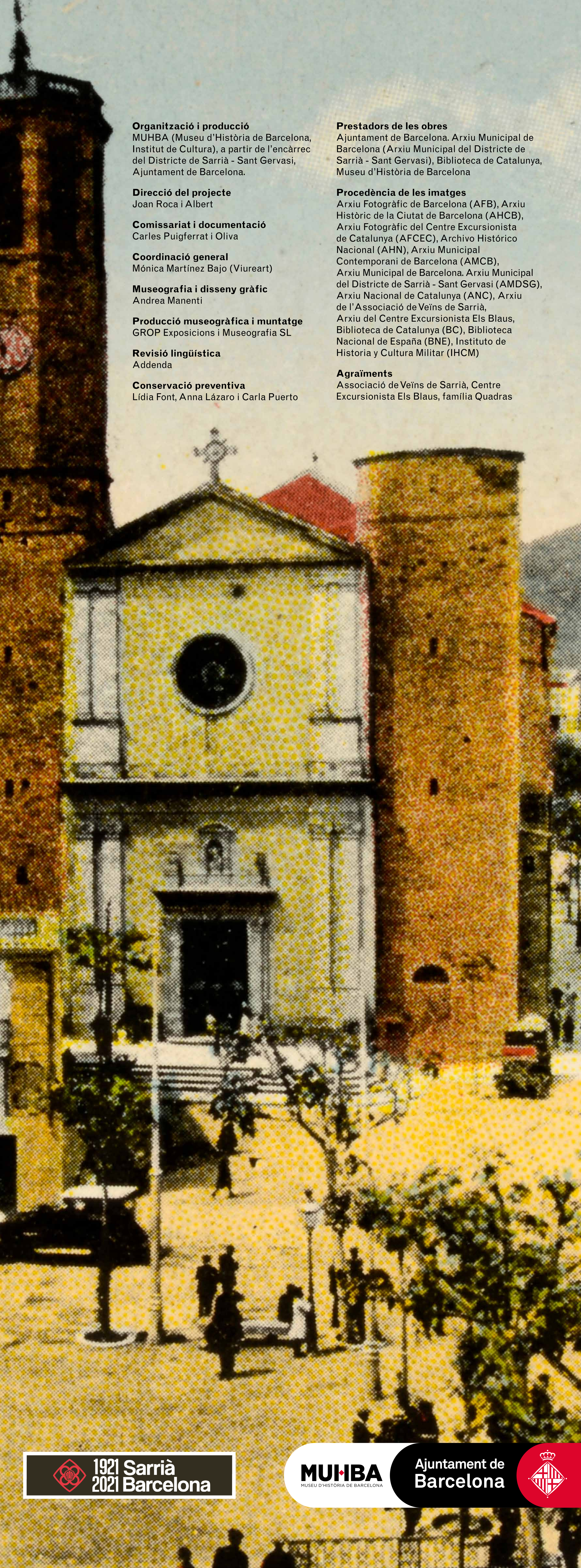
Ajuntament de Barcelona. Arxiu Municipal de Barcelona (Arxiu Municipal del Districte de Sarrià - Sant Gervasi), Biblioteca de Catalunya, Museu d'Història de Barcelona

Procedència de les imatges

Arxiu fotogràfic de Barcelona (AFB), Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB), Arxiu fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya (AFCEC), Archivo Histórico Nacional (AHN), Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona (AMCB), Arxiu Municipal de Barcelona. Arxiu Municipal del Districte de Sarrià - Sant Gervasi (AMDSG), Arxiu Nacional de Catalunya (ANC), Arxiu de l'Associació de Veïns de Sarrià, Arxiu del Centre Excursionista Els Blaus, Biblioteca de Catalunya (BC), Biblioteca Nacional de Espanya (BNE), Instituto de Historia y Cultura Militar (IHCM)

Agraïments

Associació de Veïns de Sarrià, Centre Excursionista Els Blaus, família Quadras

1921 Sarrià
2021 Barcelona

MUHBA
MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA

Ajuntament de
Barcelona

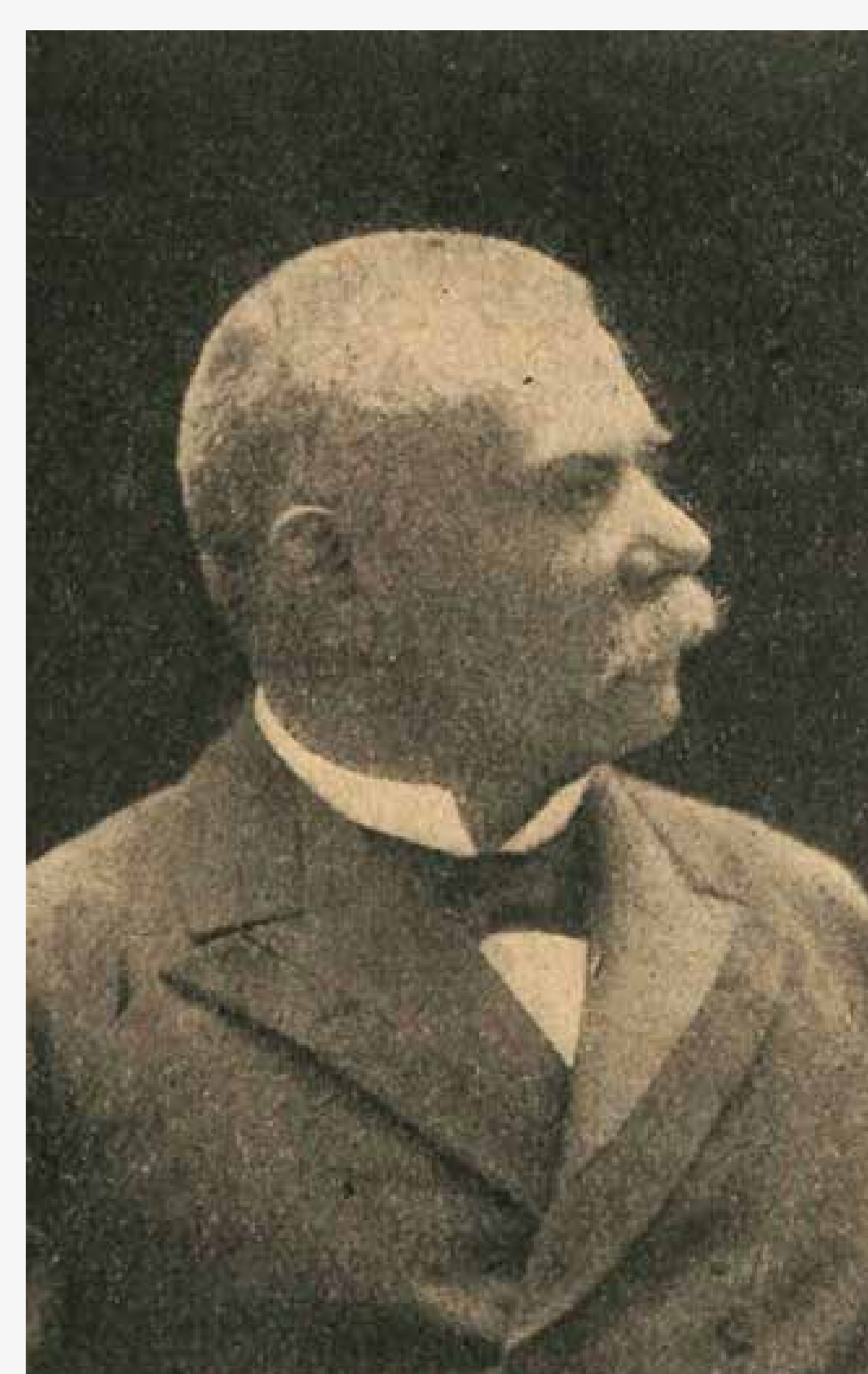
1 El Sarrià de l'alcalde Miralles

MIRALLES VERSUS RIUS I TAULET

Durant els successius governs de l'alcalde Ramon Miralles Vilalta, entre 1879 i 1902, l'Ajuntament de Sarrià va menar una política imbuïda de l'objectiu de reforçar institucionalment el municipi de Sarrià, com a millor eina per defensar-se de l'intent d'agregar els pobles del Pla al municipi de Barcelona. Aquest procés havia començat el 1874 i va experimentar molts alts i baixos. L'alcalde de Barcelona, Francesc de Paula Rius i Taulet, en va ser un dels principals impulsors.

1

2

3

4

1 Caricatura de l'alcalde de Barcelona, Francesc de Paula Rius i Taulet, publicada a la revista *La Mosca Roja*, 15 de juliol de 1883. Autoria desconeguda. AHCB

2 Retrat de l'alcalde de Sarrià, Ramon Miralles Vilalta, en els anys de maduresa. Autoria desconeguda. AHCB

3 Vil·la Joana, propietat de l'alcalde Ramon Miralles, i el pantà de Vallvidrera al final del segle XIX. Autoria: Josep Maria Armengol. AFCEC

4 Tornant de la benedicció del Diumenge de Rams. Carrer Major de Sarrià, principi del segle XX. Autoria desconeguda. Arxiu de l'Associació de Veïns de Sarrià

SARRIÀ, UN MUNICIPI MODÈLIC

L'alcalde Miralles sempre va considerar que la millor defensa contra la pretensió barcelonina era convertir Sarrià en un municipi ben administrat, amb pressupostos sanejats, una fiscalitat baixa i una planificació urbanística rigorosa. Volia un consistori exemplar entre els ajuntaments espanyols del període de la Restauració, en contrast amb el desgavell de l'administració de molts altres municipis del Pla, incapaços de gestionar el seu creixement exponencial, i que tingués sempre les portes obertes dels despatxos al govern de Madrid, a la Casa Reial i també a determinades instàncies eclesiàstiques molt influents a la capital.

3

1

2

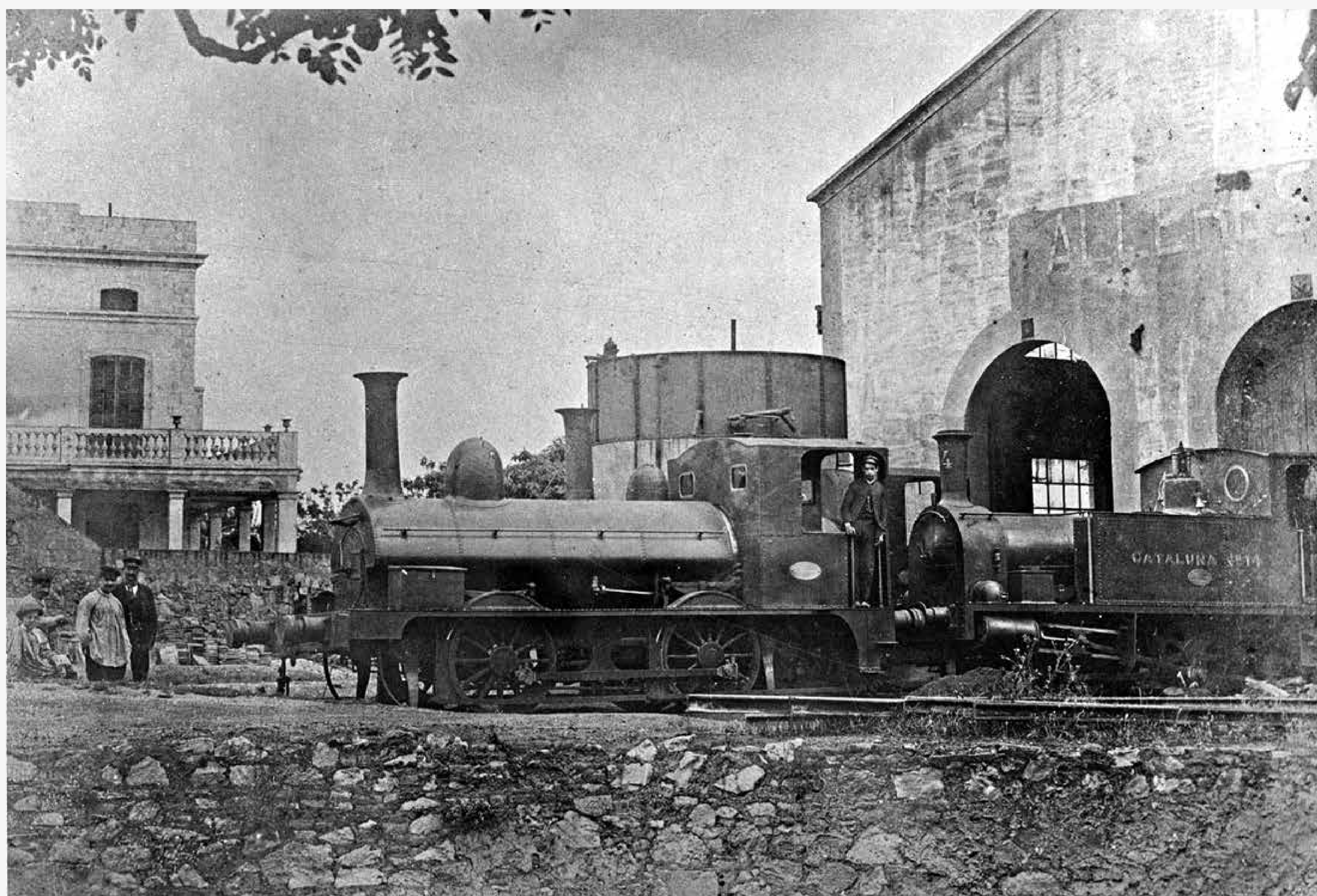
- 1 Capçalera del primer número del setmanari *El Sarrià*, 25 de desembre de 1894. AHCB
- 2 Caricatura publicada a la portada de *La Tramontana*, 3 de juny de 1893. AHCB
- 3 Església parroquial de Sant Vicenç i plaça Major el 1903. A l'esquerra, el burot o caseta de cobrament dels arbitris o impostos municipals. Autoria desconeguda. Arxiu del Centre Excursionista Els Blaus
- 4 L'agutzil o nunci municipal, Melcior Pons Boldres, al principi del segle xx. Autoria desconeguda. AMDSG

4

VALLVIDRERA, EL TIBIDADO I SANTA CREU D'OLORDA

Les fites de la política de Miralles i dels seus successors van ser les ordenances municipals (1883); el plànol general i el pla d'alienacions (1888); l'agregació de Vallvidrera (1890) i d'un sector de Santa Creu d'Olorda (1916); la millora de la xarxa de distribució d'aigua potable i del clavegueram; la carretera a Vallvidrera i al Tibidabo (1888), la construcció de les noves Cases Consistorials (1896), la temptativa d'aprovar un nou pla d'eixample (1902) i la construcció del funicular a Vallvidrera (1906). Annexar Vallvidrera reforçava Sarrià com a municipi perifèric residencial amb una àmplia ruralia, i permetia de negociar amb Barcelona una cessió de part del terme a canvi d'aturar-ne l'absorció.

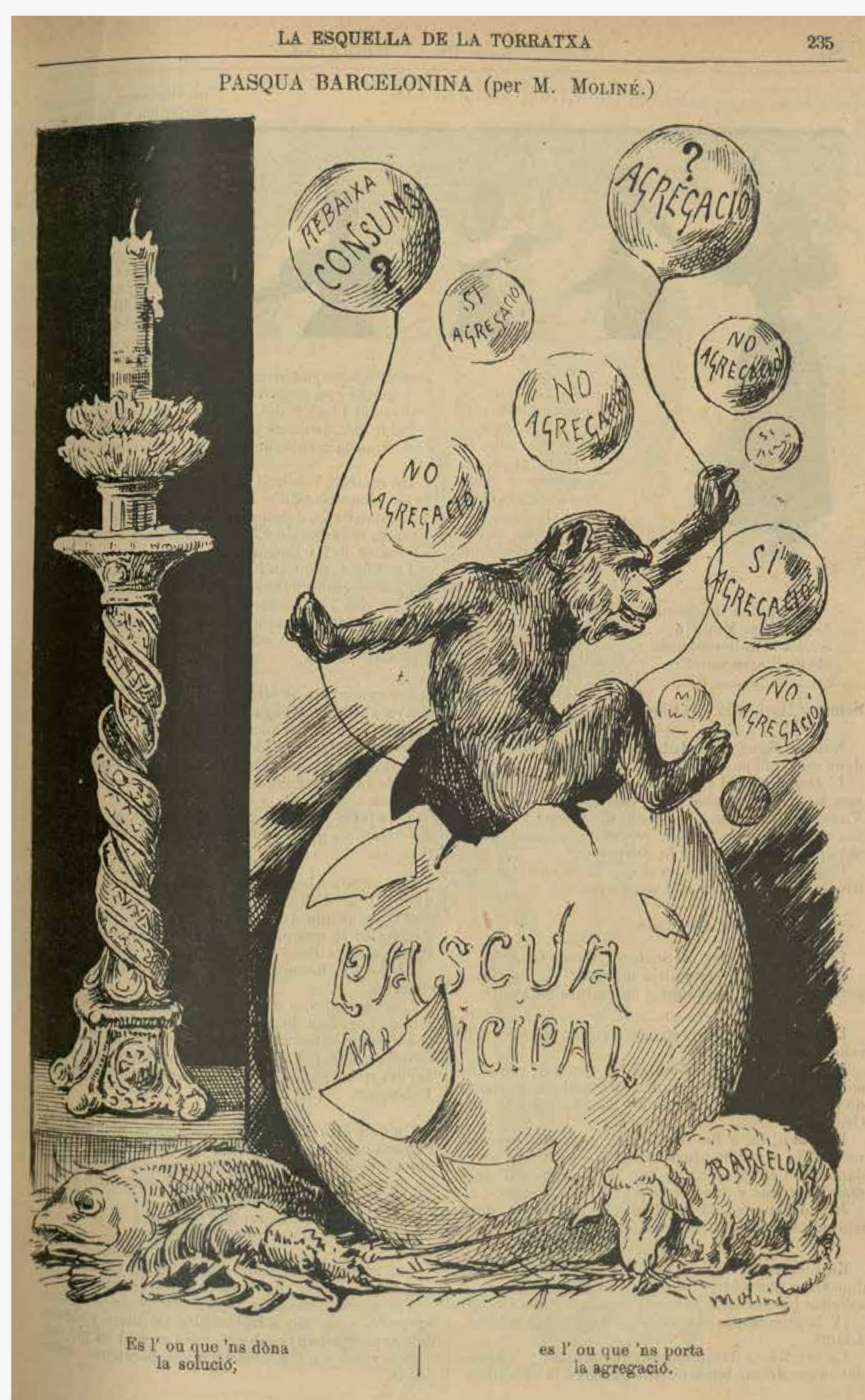

- 1 Portada de l'edició de 1883 de les ordenances municipals de Sarrià. BC
- 2 El nucli nou o barri residencial de Vallvidrera, a Collserola, vers 1880-1889. A la plaça s'hi observa un burot. Autoria: Josep Esplugas. AFB
- 3 Els regidors de l'Ajuntament de Sarrià sortint de les Cases Consistorials i dirigint-se a l'església parroquial, el 10 de maig de 1902. Van precedits pels uixers. Autoria desconeguda. Arxiu del Centre Excursionista Els Blaus.
- 4 Locomotores als tallers del tren de Sarrià, 1891. Autoria desconeguda. Arxiu del Centre Excursionista Els Blaus.

2 La lluita antiagregacionista entre el 1897 i el 1920

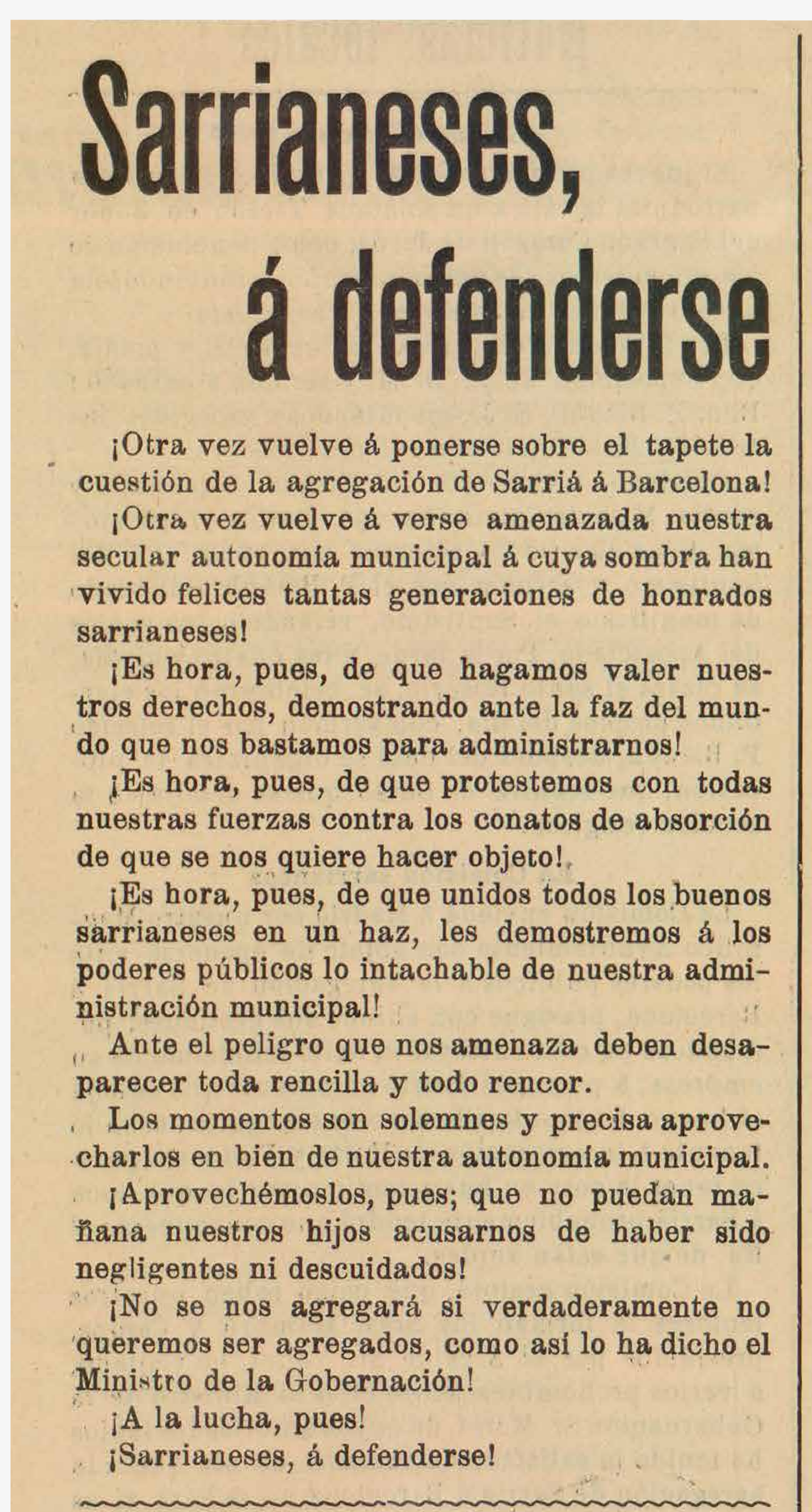
DE MOMENT, SALVATS

El 1897, en un moment de forta debilitat del Govern espanyol a causa de la guerra de Cuba i Filipines, la necessitat urgent de nous ingressos per pagar les despeses militars va portar el Govern de Madrid a exigir a l'Ajuntament de Barcelona un fort augment de l'impost de consums. L'Ajuntament va respondre que estava disposat a acceptar la pujada, però posà com a condició l'agregació a la ciutat dels municipis del Pla, inclòs Sarrià. Un Reial decret del 20 d'abril unia a Barcelona Gràcia, Sants, Sant Martí de Provençals, Sant Andreu de Palomar, Sant Gervasi de Cassoles i les Corts. Sarrià i Horta n'eren exclosos provisionalment, pendents d'una decisió ulterior del Govern espanyol.

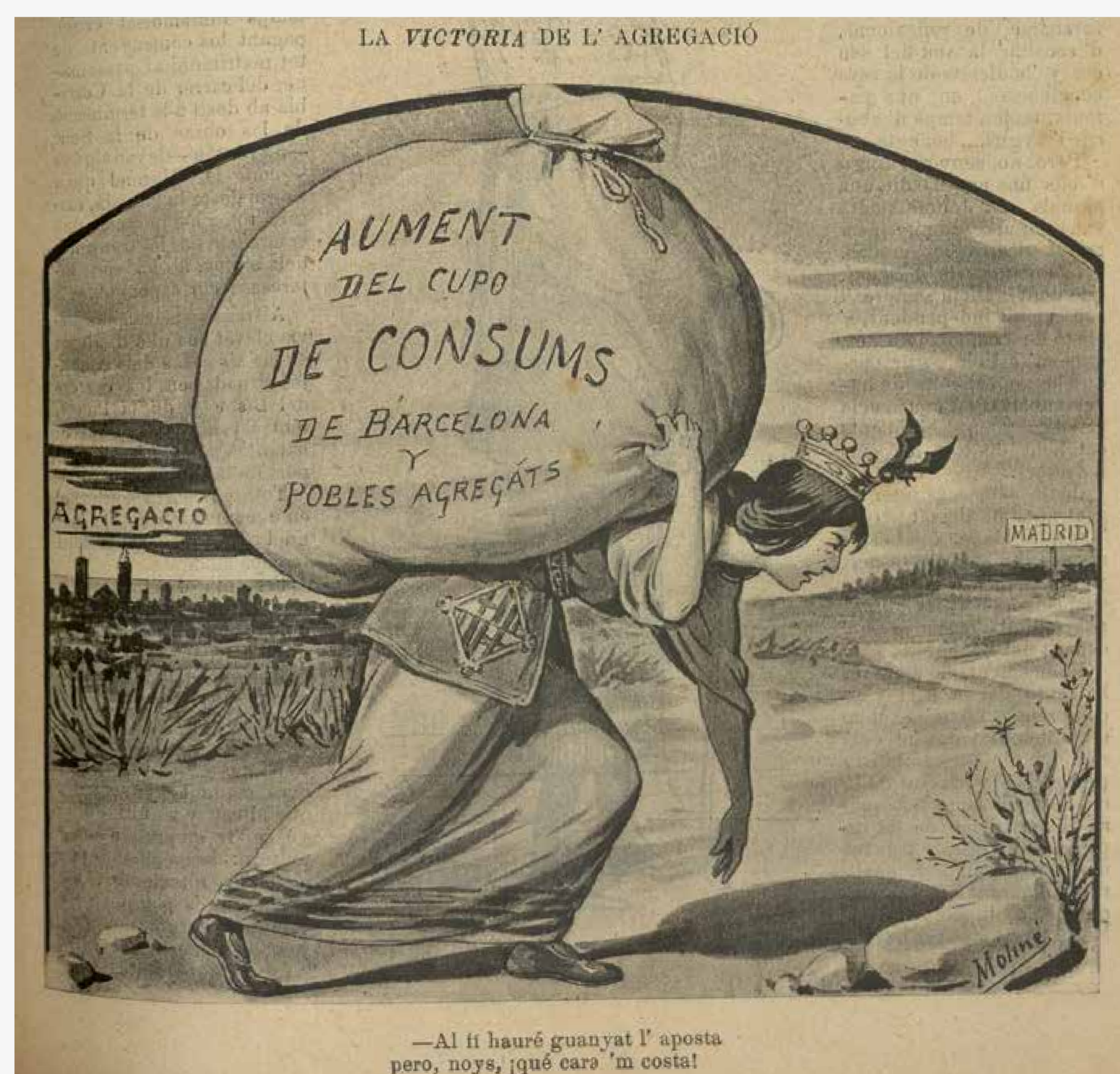

1

- 1 "Pascua municipal", *L'Esquella de la Torratxa*, 16 d'abril de 1897. Autoria: Manuel Moliné. AHCB
- 2 Al·legoria de la càrrega fiscal que ha de suportar la ciutat de Barcelona després de l'augment de la quota de l'impost de consums arran de l'agregació de 1897. *L'Esquella de la Torratxa*, 30 d'abril de 1897. Autoria: Manuel Moliné. AHCB
- 3 Crida "Sarrianeses, a defenderse". Publicada a la portada de *El Sarriànes* el 5 de juliol de 1902. AHCB
- 4 Els bombers de Sarrià fent pràctiques el 1918 al carrer de Mañé i Flaquer. Autoria desconeguda. Arxiu del Centre Excursionista Els Blaus

3

2

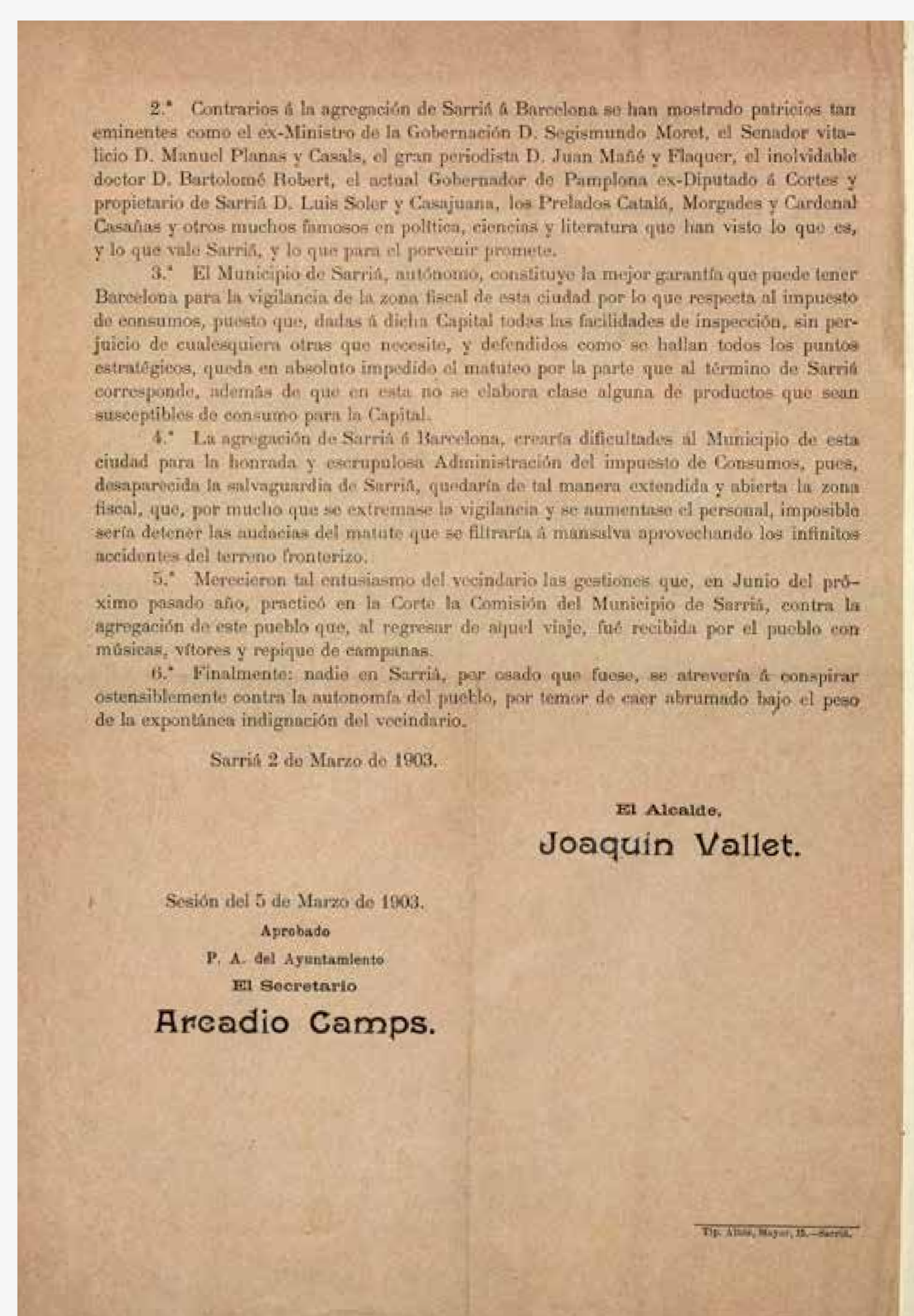
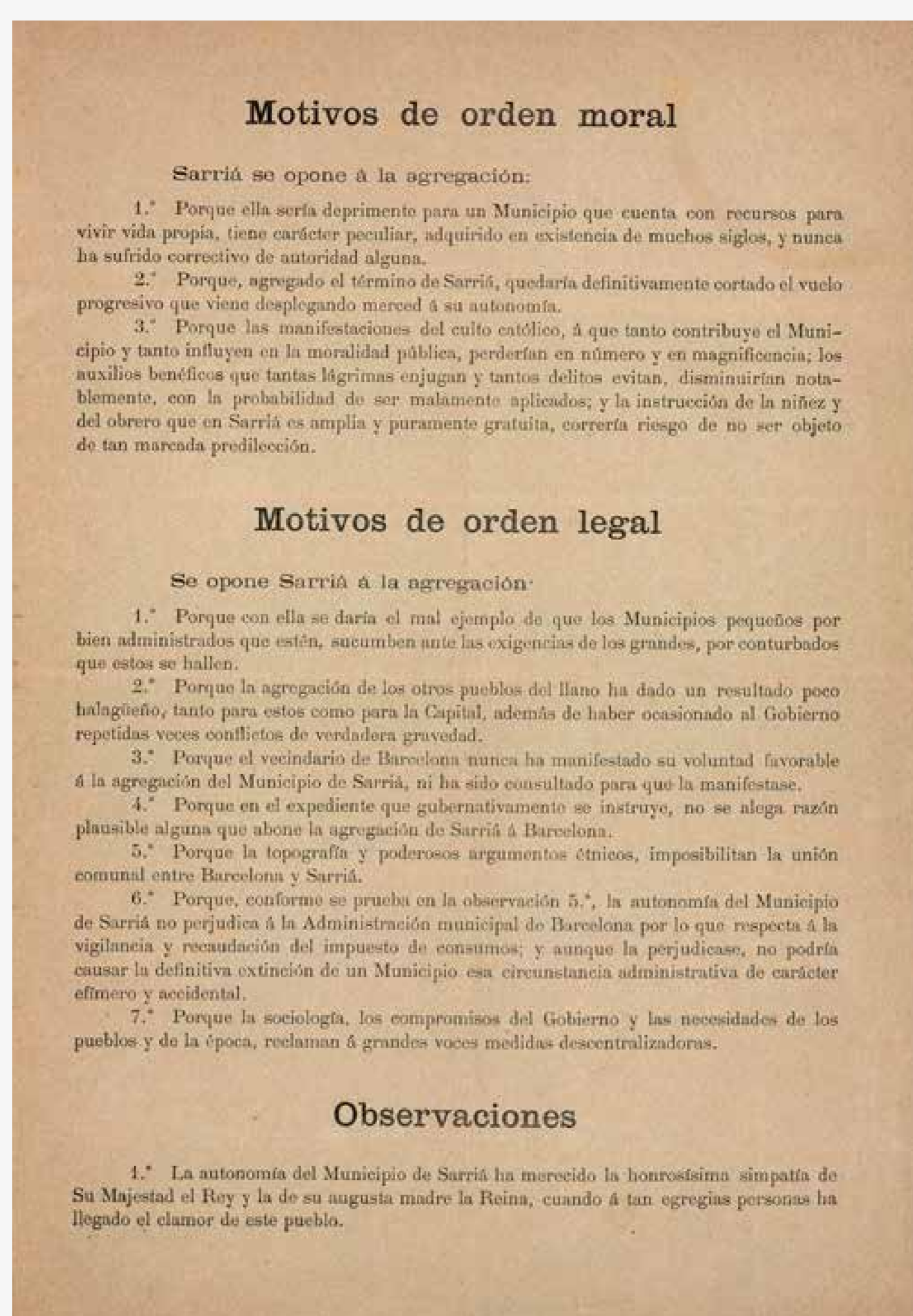
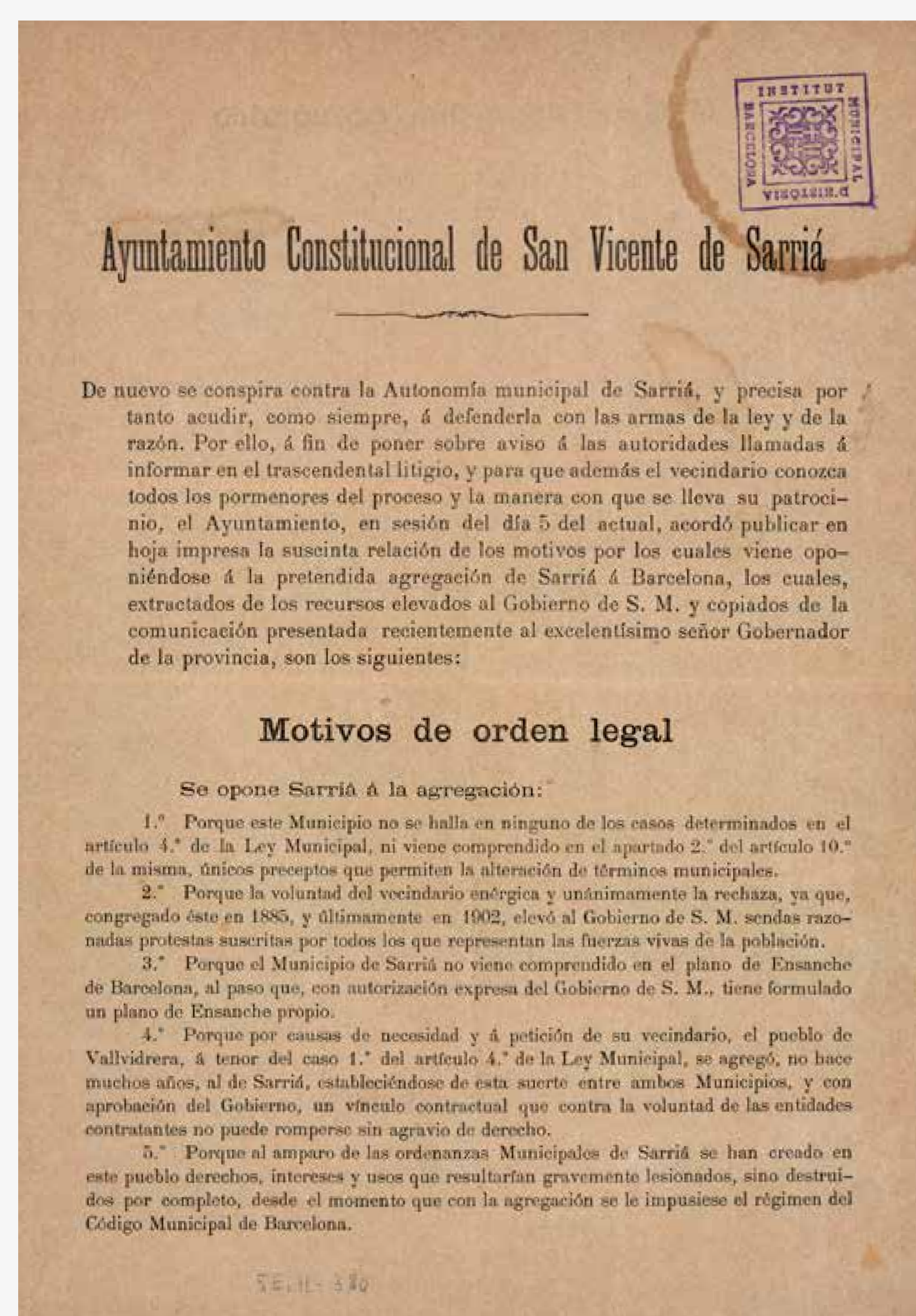

4

LA POLÍTICA SARRIANENCA A MADRID

En els anys següents, l'Ajuntament de Barcelona va tenir sempre sobre la taula l'arma del Reial decret d'abril de 1897, en el sentit que el procés d'agregació de Sarrià i Horta s'havia deixat obert. L'Ajuntament de Sarrià, fos quin en fos el color polític, es va veure obligat a continuar la mateixa política de Miralles: apaivagar a Madrid les aspiracions reiterades de l'Ajuntament de Barcelona i dels seus aliats al Congrés dels Diputats o el Consell de Ministres.

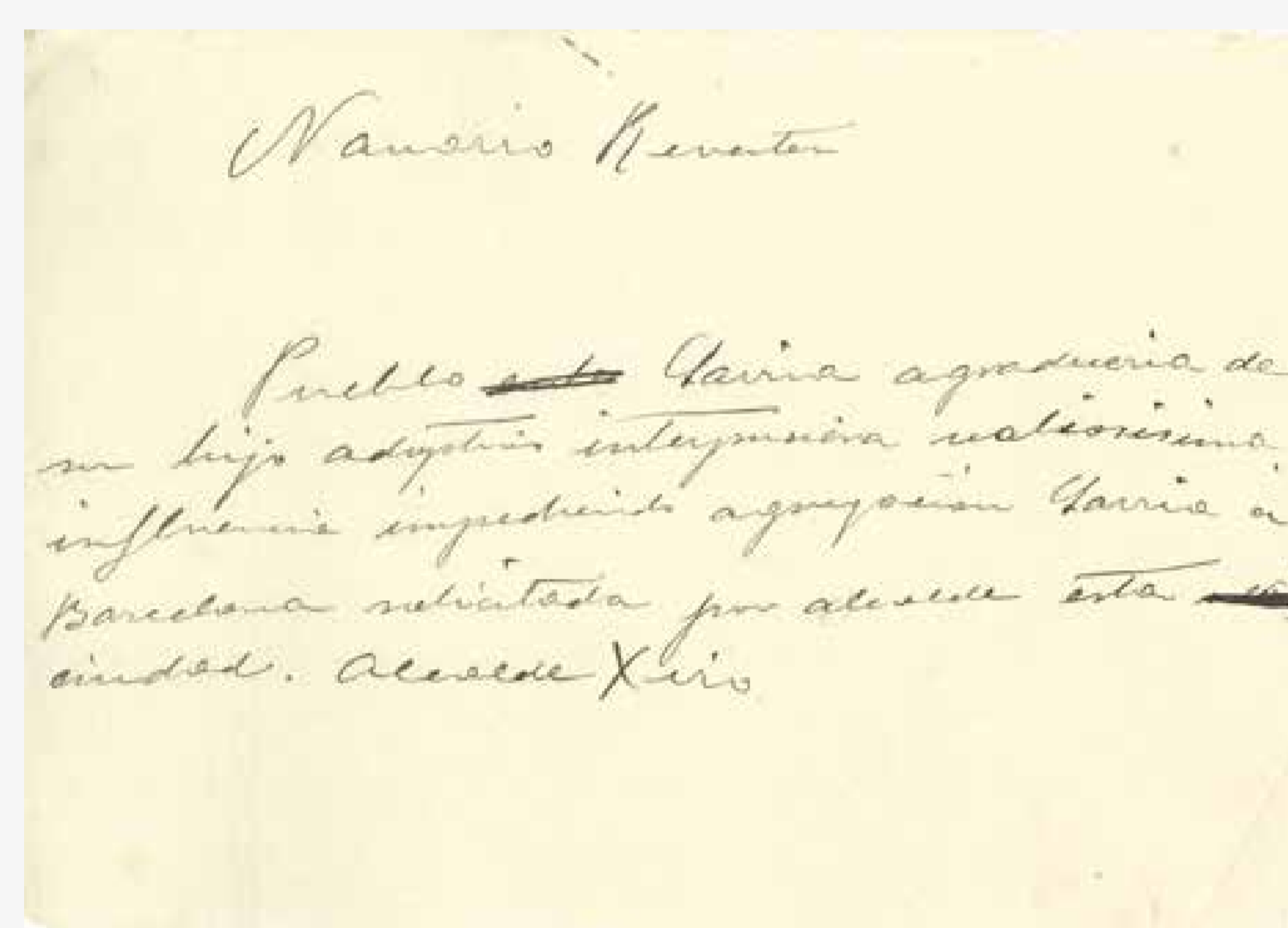
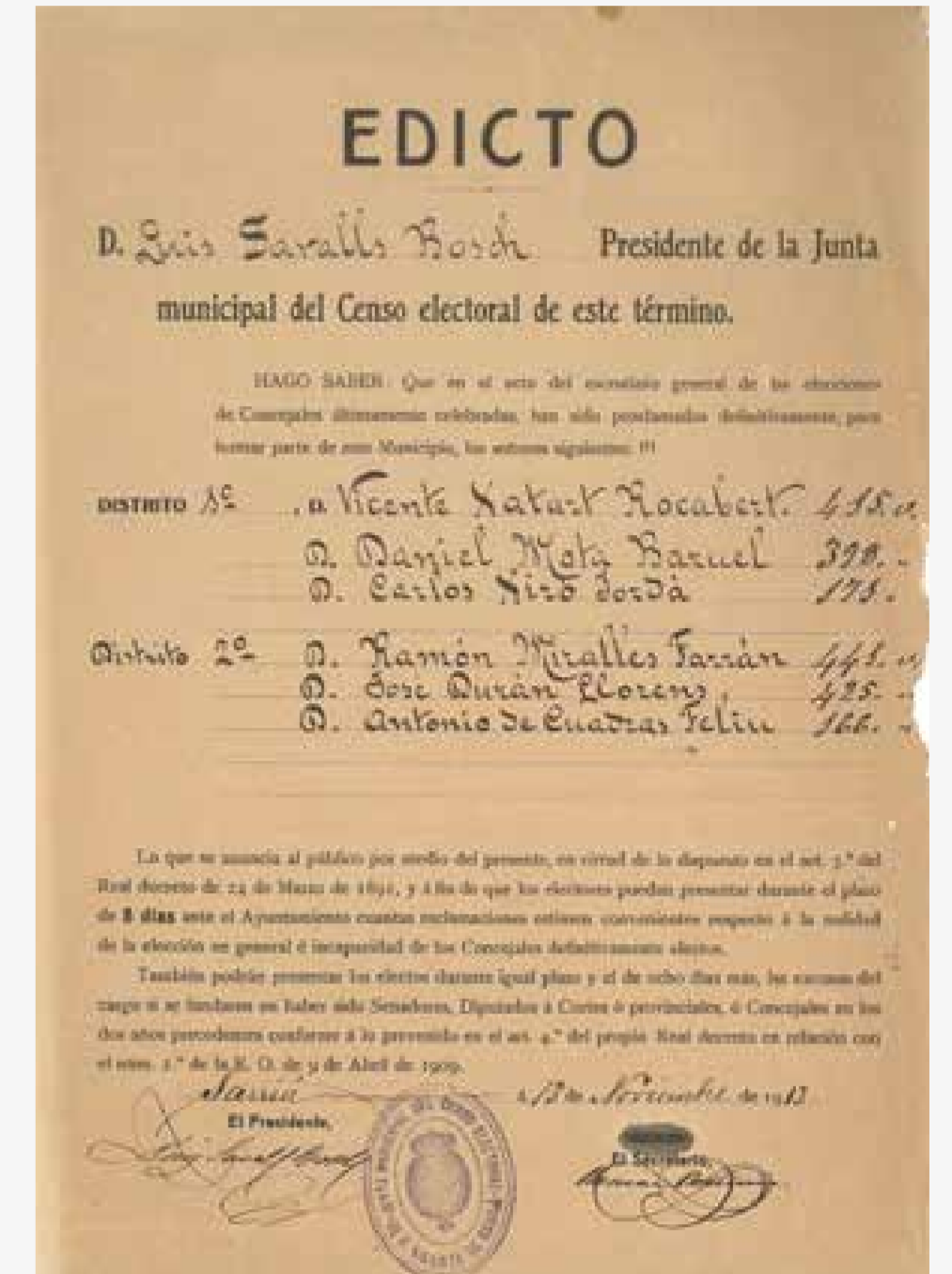
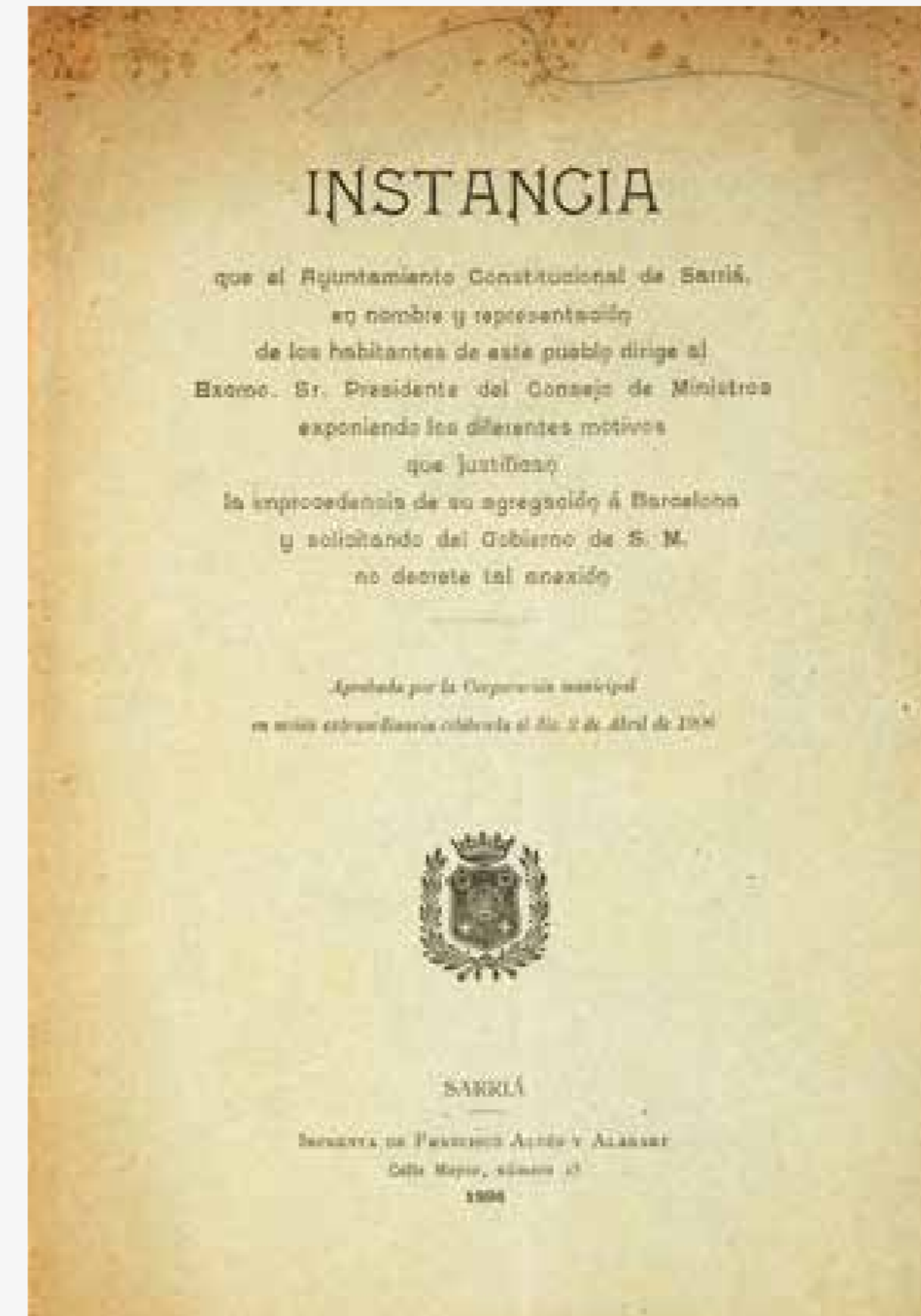
- 1 Full volander amb el manifest de l'Ajuntament de Sarrià contra un intent nou d'agregació a Barcelona signat per l'alcalde Joaquim Vallet, març de 1903. AHCB
- 2 El nou mercat municipal al passeig de la Reina Elisenda de Montcada. Autoria desconeguda. AMDSG
- 3 Pedralbes i el pont nou sobre la Riera Blanca des del campanar de l'església parroquial de Sant Vicenç. Postal editada per Angel Toldrà Viazo. AMDSG

INTENTS D'AGREGACIÓ ENMIG DE DISPUTES INTERNES

Es van succeir nous embats els anys 1902 i 1903 (Reial decret d'agregació del municipi d'Horta a Barcelona), el 1906 i del 1913 al 1914, sense èxit. Llavors, dos dels principals valedors de Sarrià a Madrid eren el sarrianenc Lluís Soler Casajuana, que havia estat governador civil a diverses províncies, i l'exministre Joan Navarro-Reverter, fill adoptiu de Sarrià. En aquest context, apareix el 1913 el primer número del setmanari *La Llar*, de tendència antiagregacionista, i es produeix un fort enfrontament pel control de l'Ajuntament entre els conservadors monàrquics, hereus polítics de Miralles, i els seguidors de la Lliga Regionalista.

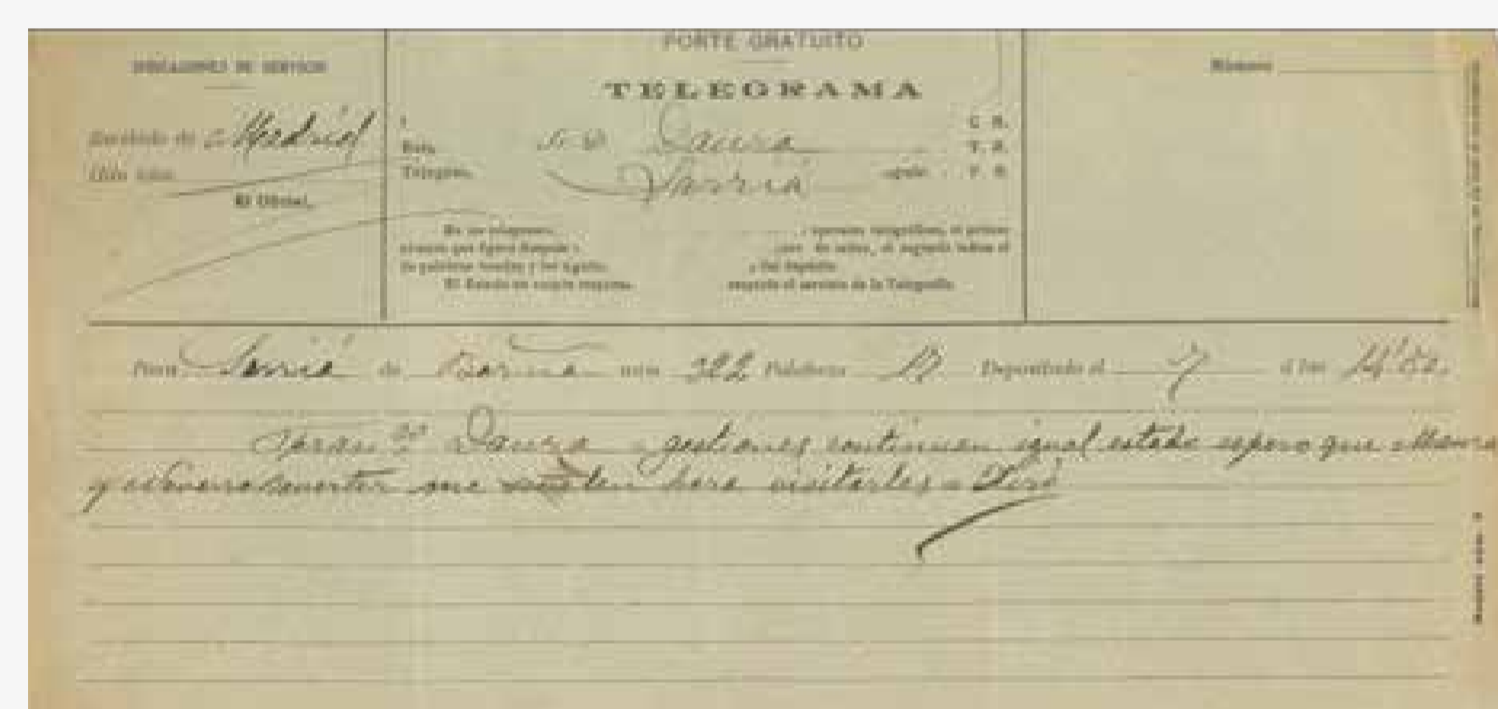

EL DIA SET D'OCTUBRE, DIADA DE ENOSTRA DONA DEL ROSER LA BANDERA DE CATALUNYA S'AHISARÀ PER PRIMERA VEGADA A LA CASA DE LA VILA

ELS SARRIANENCS DE BONA RAÇA; TOTS ELS SARRIANENCS DONCS; ELS PATRIOTES PURS; ELS QUE VOLEN AQUEST POBLE COM UN DELS MÉS DILECTES DE LA NACIÓ, SÓN CONVIDATS AL PATRIÒTIC ACTE, AMB LA LLUR PRESENCIA UNÀNIME RELLEVARAN LA NOSTRA CATALANITAT ESSENCIAL.

SARRIÀ MIL NOUCENTS DISSET

5

- 1 Primer número (número programa) del setmanari *La Llar*. *Període oportunista, defensor dels interessos de Sarrià*, 1r de juliol de 1913. AHCB
- 2 Llibret amb un nou manifest o declaració de l'Ajuntament de Sarrià contra l'agregació a Barcelona adreçada al president del Consell de Ministres, 2 d'abril de 1906. BC
- 3 Edicte de publicació dels resultats a Sarrià de les eleccions municipals del 9 de novembre de 1913. El regidor més votat va ser Ramon Miralles Farran, fill de Ramon Miralles Vilalta. AMDSG
- 4 Esborrany del telegrama que l'alcalde Carles Xiró va enviar al polític Joan Navarro-Reverter, fill adoptiu de Sarrià, perquè intervingués contra un nou intent d'agregació (1906). AMDSG
- 5 Telegrama enviat per l'alcalde Carles Xiró al regidor Francesc Daura en què l'informava de les seves gestions a Madrid (1906). AMDSG
- 6 Recordatori de la hissada de la bandera catalana per primera vegada a les Cases Consistorials de Sarrià, festa major del Roser de 1917. AMDSG
- 7 Miting antiagregacionista al cinema Spring, 5 de juliol de 1914; aspecte de la sala i lectura de les conclusions. Autoria: Frederic Ballell. AFB

1

1 Lliurament a l'alcalde Joaquim Margenat de les conclusions del miting que va fer al cinema Spring. Despatx de l'alcaldia de les Cases Consistorials, 5 de juliol de 1914. Autoria: Frederic Ballell. AFB

2 Nomenament del bisbe de Solsona Francesc d'Assís Vidal i Barraquer com a fill adoptiu de Sarrià al saló de plens de l'Ajuntament de Sarrià, 11 de maig de 1914. Autoria: Frederic Ballell. Publicada a la *Il·lustració catalana*, núm. 571, 17 de maig de 1914. AHCB

3 Repartiment de llibretes d'estalvi postal als escolars de Sarrià, 1917. Autoria: Frederic Ballell. AFB

4 Trobada del sometent de Sarrià i Pedralbes, vers 1920. Autoria desconeguda. Arxiu Família Quadras

2

3

4

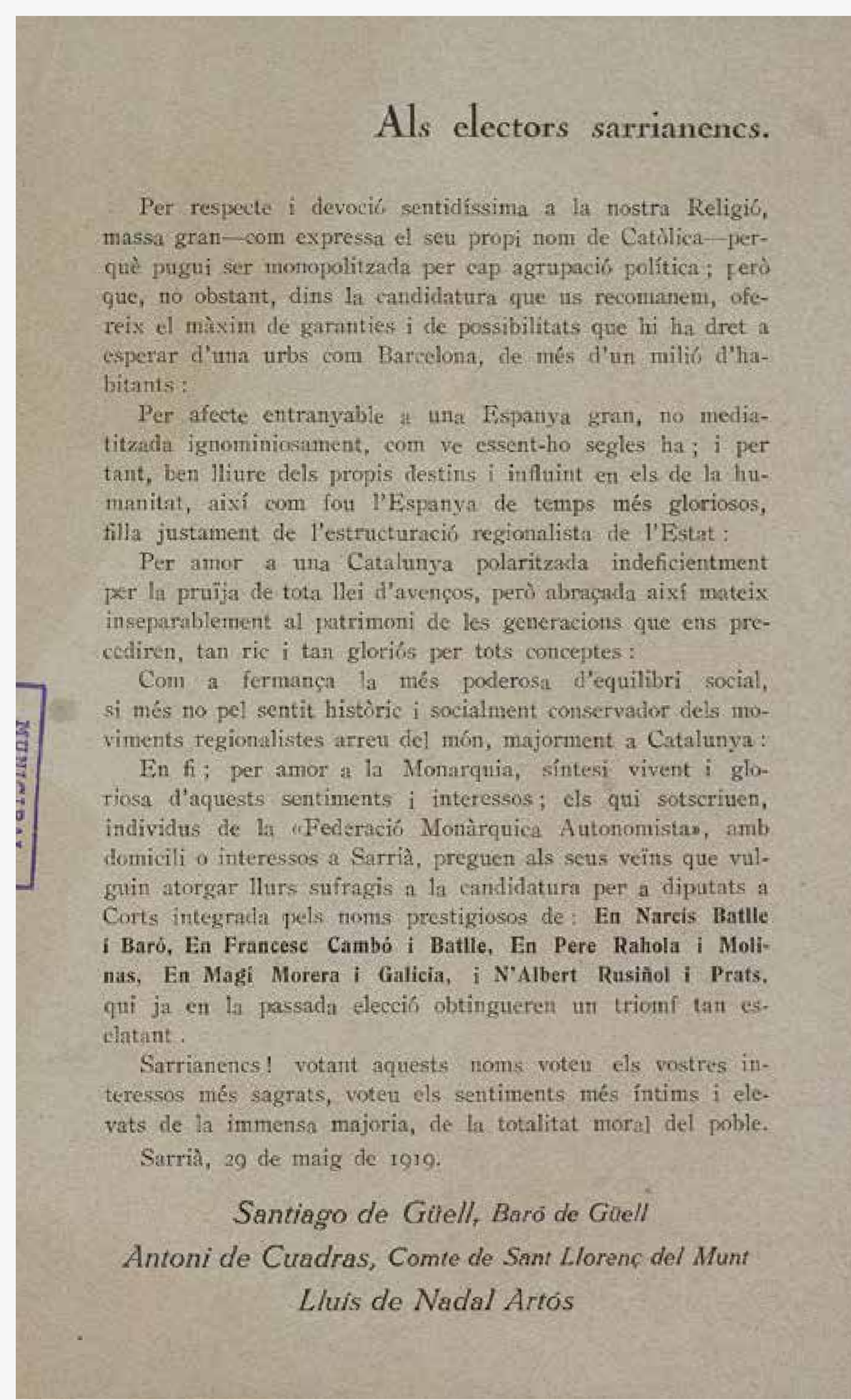
3 Sarrià i Barcelona el 1921

LA SITUACIÓ ES CAPGIRA

El 1921 la correlació de forces que fins aleshores havia estat favorable als interessos de Sarrià es va decantar definitivament vers el sector favorable a l'agregació ajornada des del 1897. A Barcelona, els anys anteriors, republicans radicals i regionalistes ja havien substituït liberals i conservadors monàrquics als llocs de poder dins l'Ajuntament i la Diputació. A Madrid el règim polític de la Restauració i el sistema d'alternança dels dos partits dinàstics entraven en una crisi profunda.

Rafael Batlle Miquelerena, alcalde de Sarrià de 1918 a 1922. Autoria desconeguda. AMDSG

- 1 Full volander de propaganda electoral que un grup de monàrquics sarriàencs va adreçar als electors del municipi, per demanar el vot en favor de la candidatura de diputats a Corts integrada per Narcís Batlle Baró, Francesc Cambó Batlle, Pere Rahola Molinas, Magí Morera i Albert Rusiñol Prats, el 29 de maig de 1919. AHCB
- 2 Full volander de propaganda electoral sobre la candidatura de Rafael Batlle a les eleccions municipals del 8 de febrer de 1920. AHCB
- 3 Article sobre les eleccions municipals a Sarrià aparegut al periòdic *La Cònsola*, núm. 10, febrer de 1920. AHCB

EL DARRER AJUNTAMENT DE SARRIÀ
Regidors del consistori que va haver d'enfrontar el Reial decret d'agregació:

Rafael Batlle Miquelerena (elegit regidor de nou en les eleccions municipals de 1920). Designat alcalde al ple del 1r d'abril de 1920. Catalanista independent. Metge de professió. Alcalde des del bienni anterior (1918-1920).

Desideri Canals Pujadas (elegit en les eleccions de 1917), primer tinent d'alcalde. Advocat.

Josep Beltran Sanfeliu (1917), segon tinent d'alcalde.

Antoni Escursell Marsà (1917), síndic primer, carlí jaumí.

Tomàs Cugat Gironella (1920), síndic segon, president del Centre Regionalista de Sarrià i militant de la Lliga Regionalista.

Joan Lloret Homs (1917)

Frederic Creus Bosch (1920), catalanista independent.

Joaquim Joanet Dustedó (1920), catalanista independent.

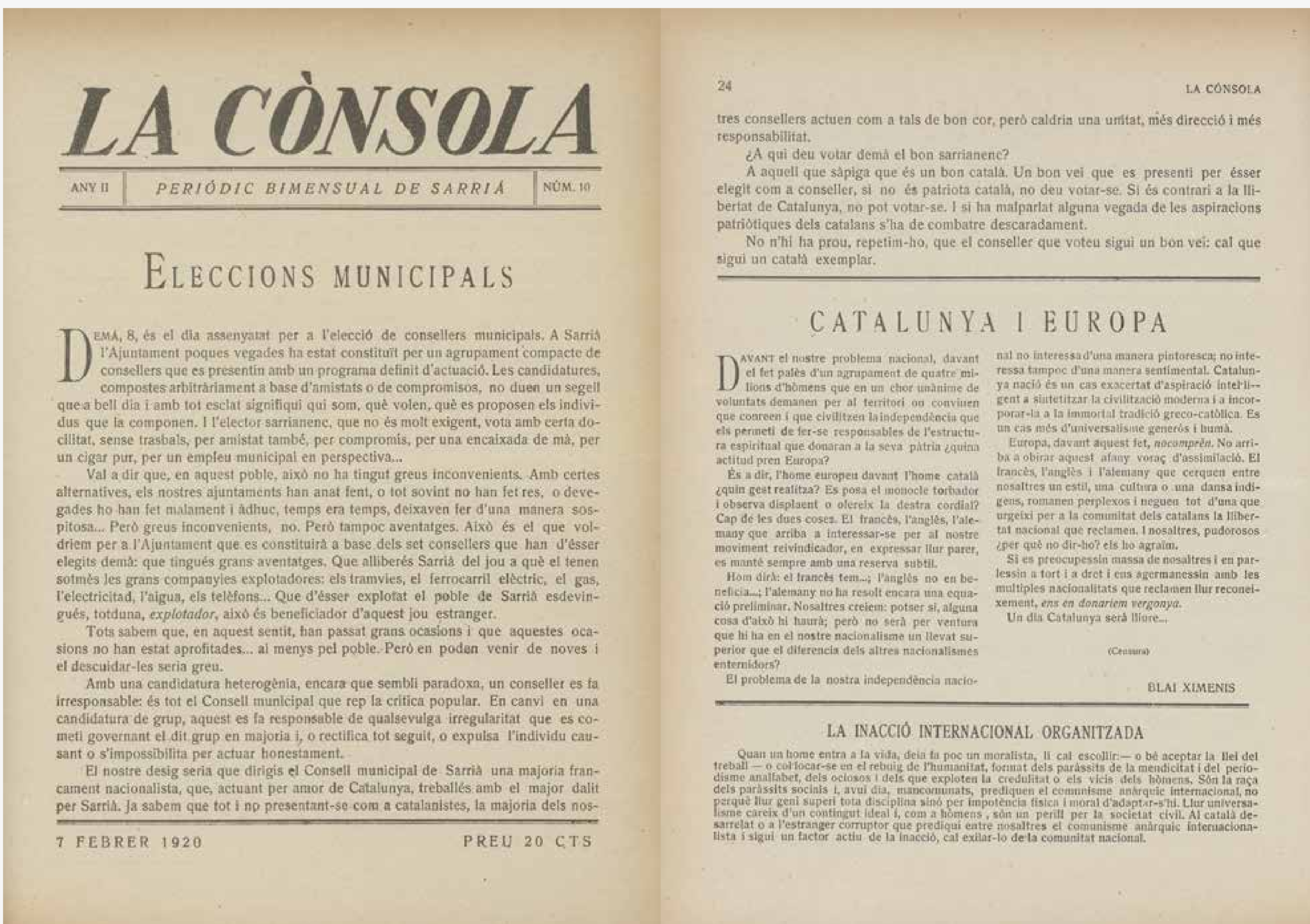
Jacint Murré Pujol (1920), carlí jaumí.

Enric Estrada Marsà (1920), catalanista independent.

Antoni Turell Isbert (1917)

Joaquim Baró Comas (1917)

Ricard Carbonell Flo (1920), militant de la Lliga Regionalista.

3

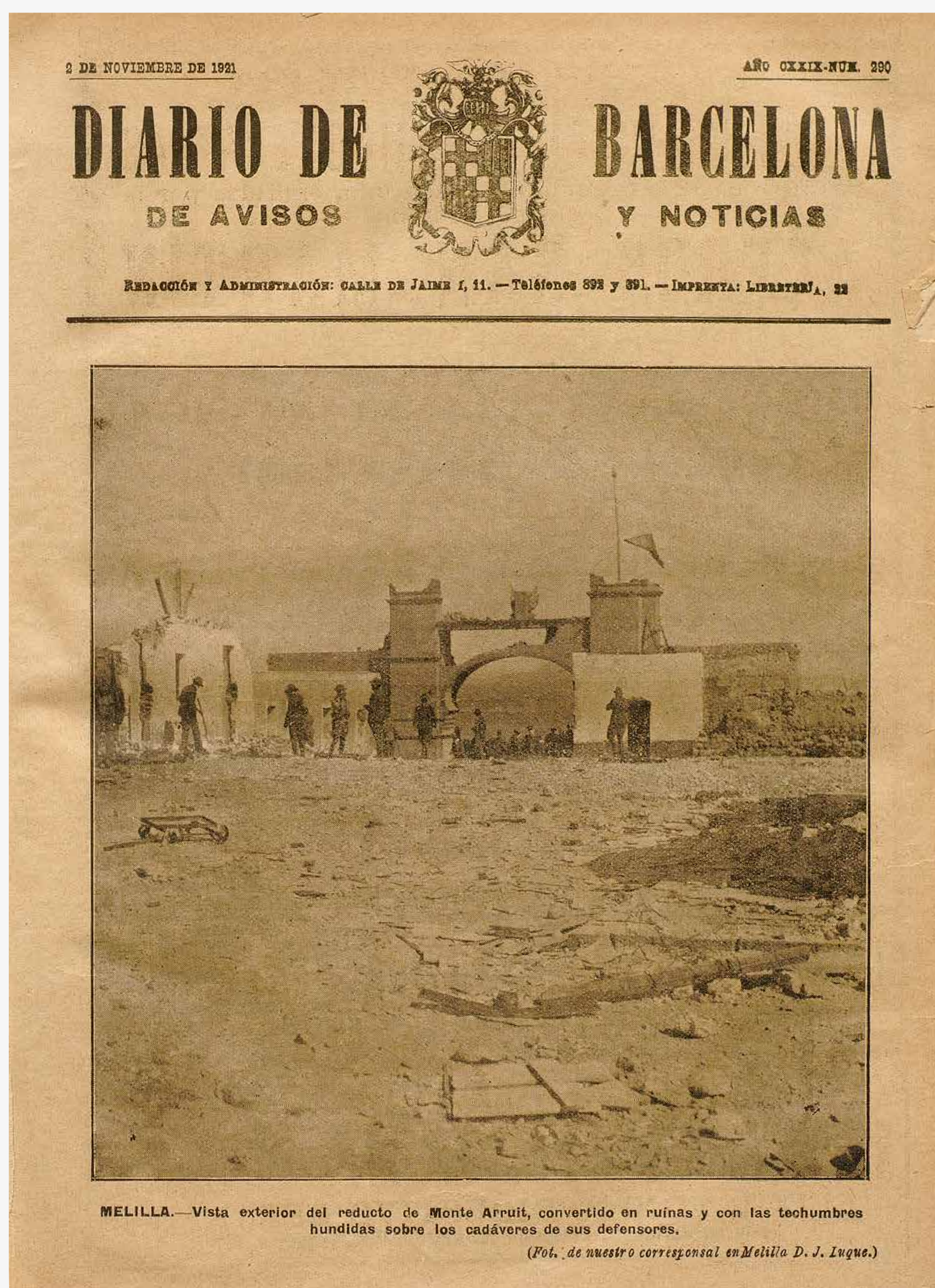
INFLACIÓ, PISTOLERISME I REPRESSIÓ

En el rerefons d'aquesta crisi hi havia una situació econòmica i social molt greu, resultat d'una crisi general europea que es va desencadenar a partir de 1916. Va coincidir amb una intensa mobilització obrera i del catalanisme i un agreujament de la guerra colonial al Marroc.

Són els anys del pistolerisme, d'un espiral d'augment constant en els preus dels productes de primera necessitat, de pèssimes condicions de vida als suburbis fabrils i de pandèmies. Se succeïxen les vagues i els períodes en estat de guerra (1917 i 1919) o amb les llibertats constitucionals parcialment suspeses (1920-1922).

- 1 Notícia d'un atemptat a Sarrià publicada a *La Vanguardia* el 21 de novembre de 1920. AHCB
- 2 Tornada a la Casa de la Ciutat de Barcelona de l'alcalde Antoni Martínez Domingo, després de l'atemptat del qual va ser víctima. *D'ací d'allà*, núm. 8, agost de 1921. Autoria: Josep Maria Sagarra. AHCB
- 3 Reconquesta del forti de Monte Arruit, un dels escenaris del desastre d'Annual. Portada del *Diario de Barcelona*, 2 de novembre de 1921. AHCB

EL NOU GOVERN MAURA, LA GRAN OPORTUNITAT

El 8 de març de 1921 era assassinat a Madrid Eduardo Dato, president del Consell de Ministres. El magnicidi va donar lloc al nomenament d'un nou govern que només va durar fins a l'agost, quan va caure víctima de la derrota militar o desastre d'Annual (22 de juliol – 9 d'agost). Llavors Alfons XIII va encarregar la formació d'un govern de concentració nacional al conservador Antoni Maura.

En un moment d'extrema debilitat política, Maura va oferir a Francesc Cambó el nomenament com a ministre d'Hisenda i que la Lliga Regionalista entrés al govern. En contrapartida, Cambó i la Lliga obtindran un dels objectius polítics més preuats: l'agregació de Sarrià a Barcelona.

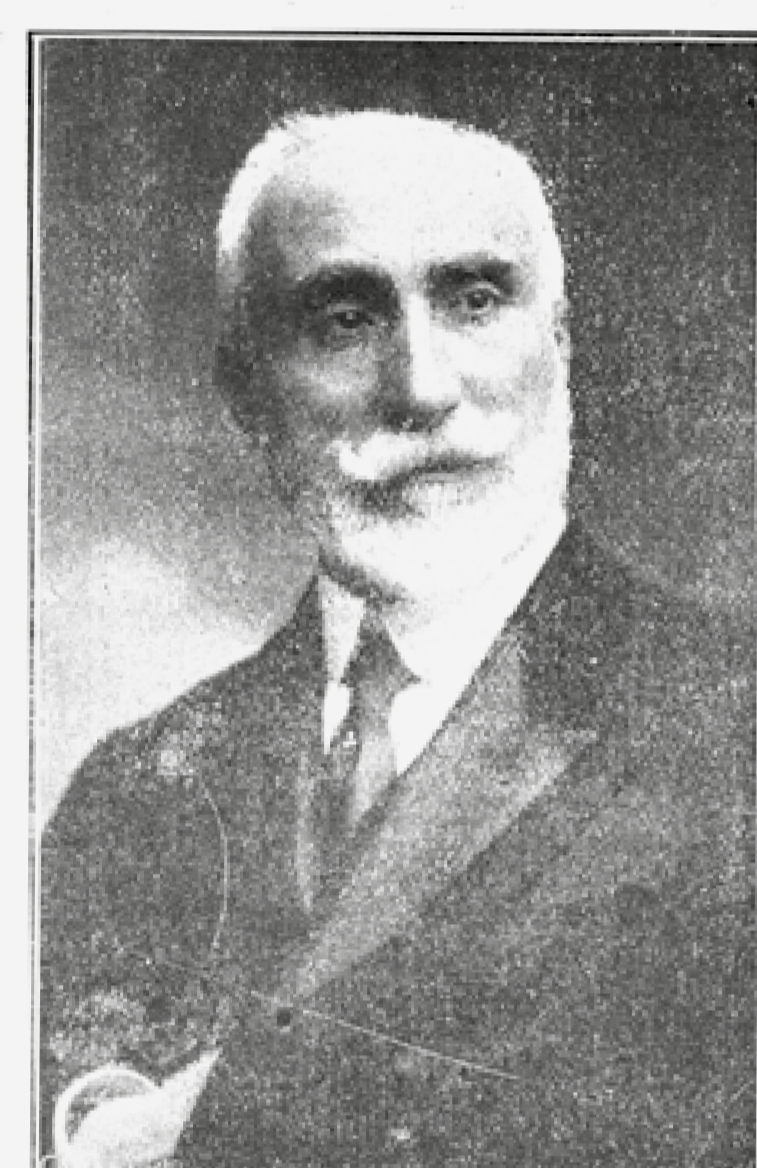
EN CAMBÓ MINISTRE D'HISENDA

Est cabdal és l'acceptació de la cartera d'Hisenda per part del leader catalanista. En Francesc Cambó, en el Govern presidit pel senyor Maura. Un aire de novel·la ha embolcallat l'entrada de l'eminent home públic en el governament de l'Estat Espanyol; perquè quan es trobava en plenes excursions artístiques, i en el bo d'empendre altres interessantíssimes excursions, per aquells mars i aquells rius famosos del Nord d'Europa, li arribava la notícia, tan sobtada. Després, la infinitat de comentaris respecte si acceptaria o no acceptaria: els uns i els altres adueïen raons atenedibles. Per fi, l'acceptació — veritable sacrifici, encara que la paraula està una mica desacreditada, — que el gran català feia, obeïnt als imperatius del seu patriotisme i de la seva ample visió estatal.

Veus aquí l'il·lustre estadista en un dels seus gestes característics. (Fot. Vidal, de Madrid)

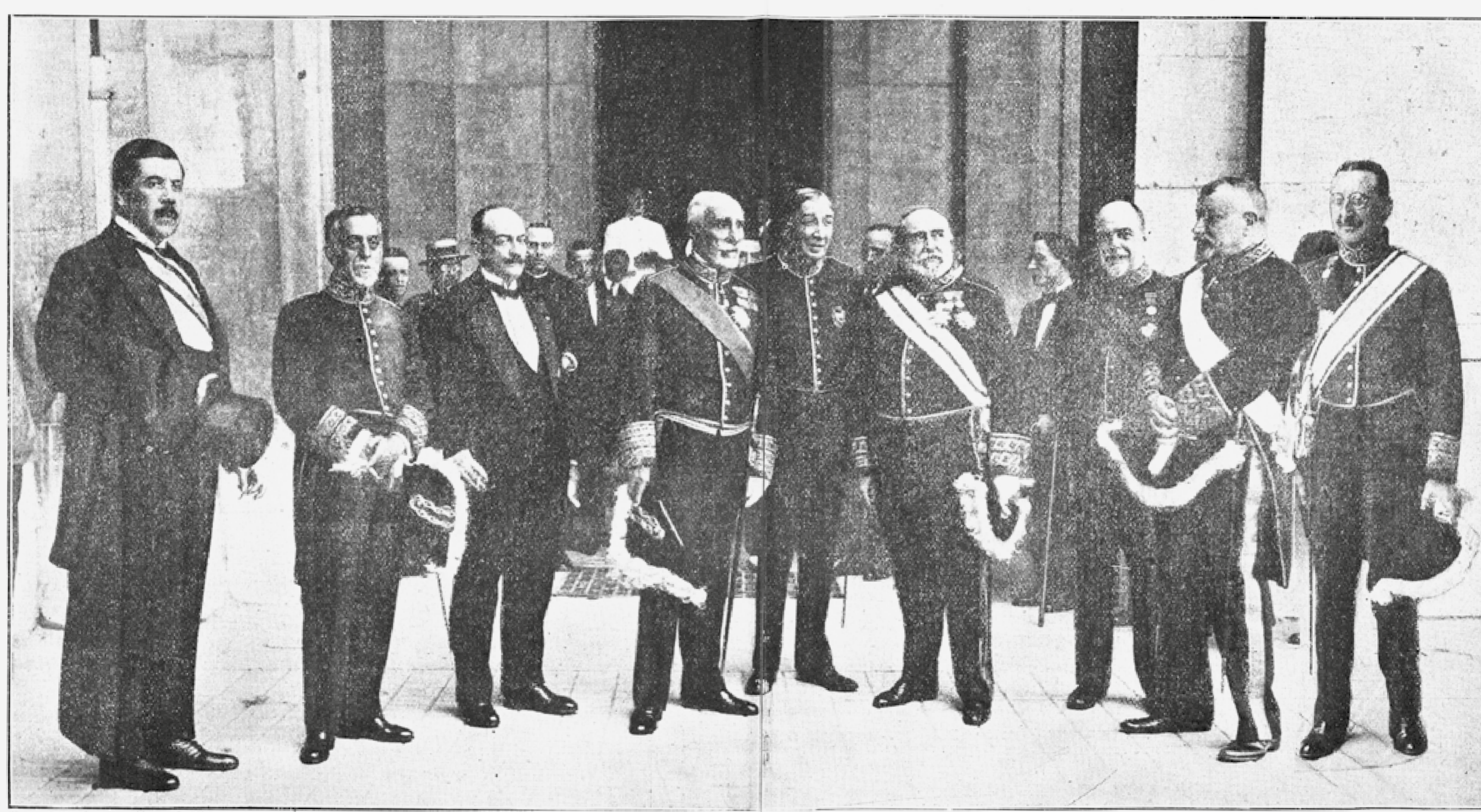
- 1 Francesc Cambó, nou ministre d'Hisenda. *D'ací d'allà*, núm. 9, setembre de 1921. AHCB
- 2 El nou govern espanyol encapçalat per Antoni Maura, *Mundo gráfico*, 17 d'agost de 1921. BNE

EL NUEVO GOBIERNO NACIONAL

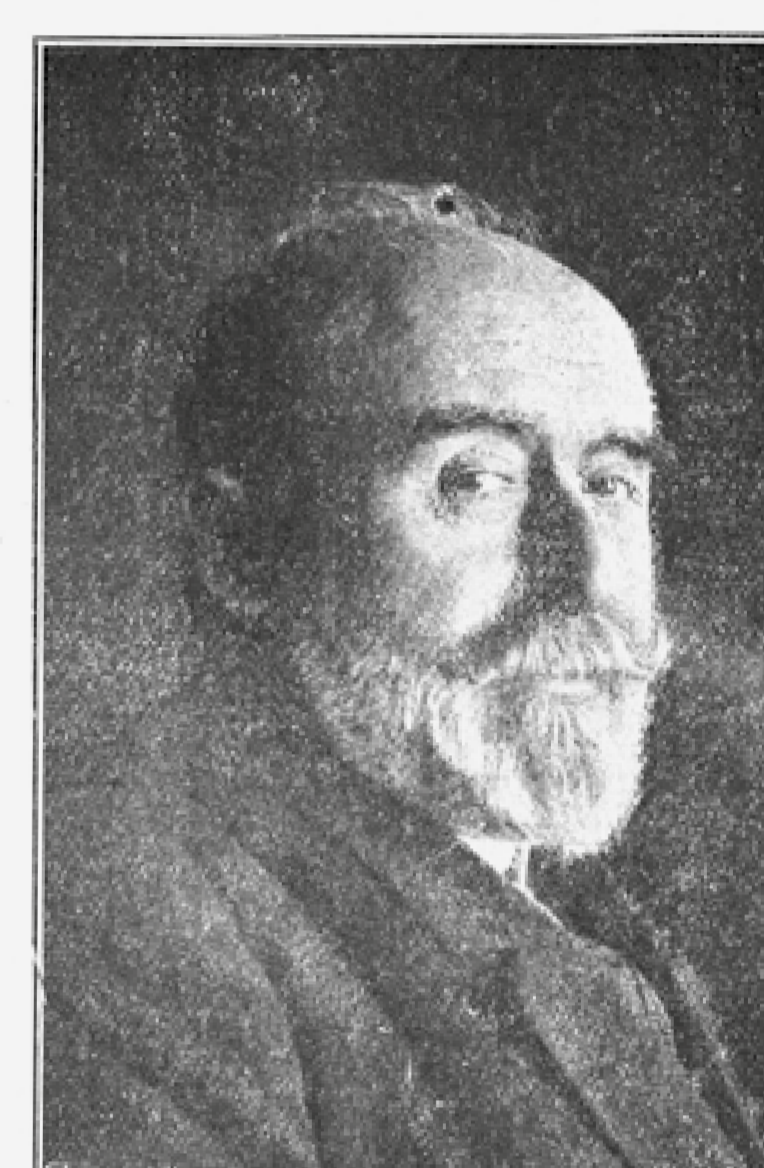

D. ANTONIO MAURA
Presidente

Por fin, según se veía, durante algunas horas preparatorias con la mayor libertad posible sobre la mano de constituirse el nuevo Gobierno. Entre las potencias estaban divididas las opiniones. Uno creía que los hombres oportunos de tener los destinos de la Nación saldrían de sus encierros conservadores; otros pensaban que D. Antonio Maura llevaría a los cañones de la Cámara pública, pertenecientes a diversos partidos. Ha triunfado el segundo criterio, y la opinión pública, en general, ha querido saberlo en ginebras.

El presidente del nuevo Gobierno nacional, D. Antonio Maura, con los ministros, saliendo de Palacio después de prestar juramento ante S. M. el Rey en la mañana del 14 del actual.

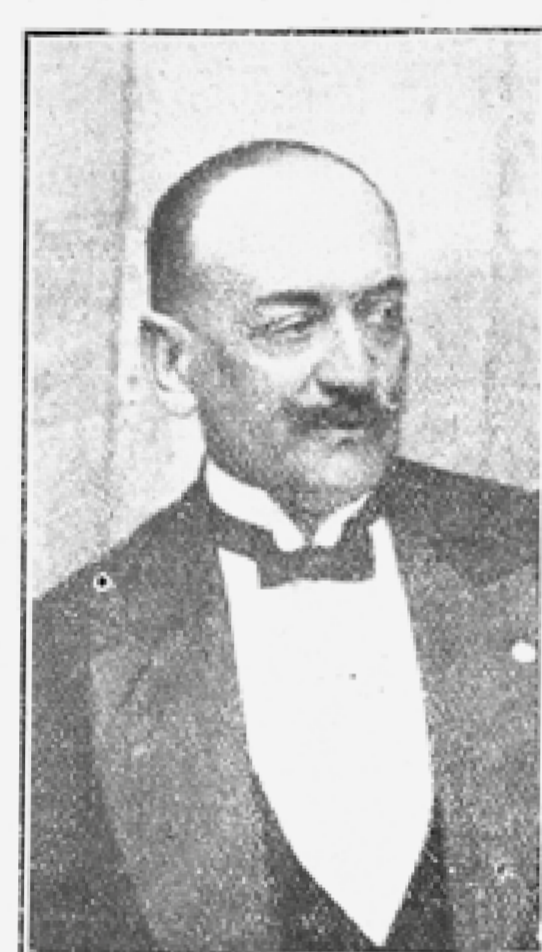

D. JUAN LA CIERVA
Ministro de la Tesorería

Del nuevo Gobierno forman parte los señores nuevos los señores Maura y conde de Cerralbo Portugal, del primero se tiene que es abogado eclesiástico, experto parlamentario y hombre de extraña honorabilidad. Del nuevo ministro de la Gobernación se tiene la impresión que su acertada gestión en Z. razón, y su energía de carácter, se han exaltado al punto que hoy sepa. Los graves problemas planteados al llegar al poder el nuevo Gobierno, hacen que la opinión entere impaciente la labor de estos hombres, y el tanto han de influir en el futuro de la Patria.

D. MANUEL GONZÁLEZ HONTORIA
Ministro de Estado

CONDE DE CERRALBO DE PORTUGAL
Gobernación

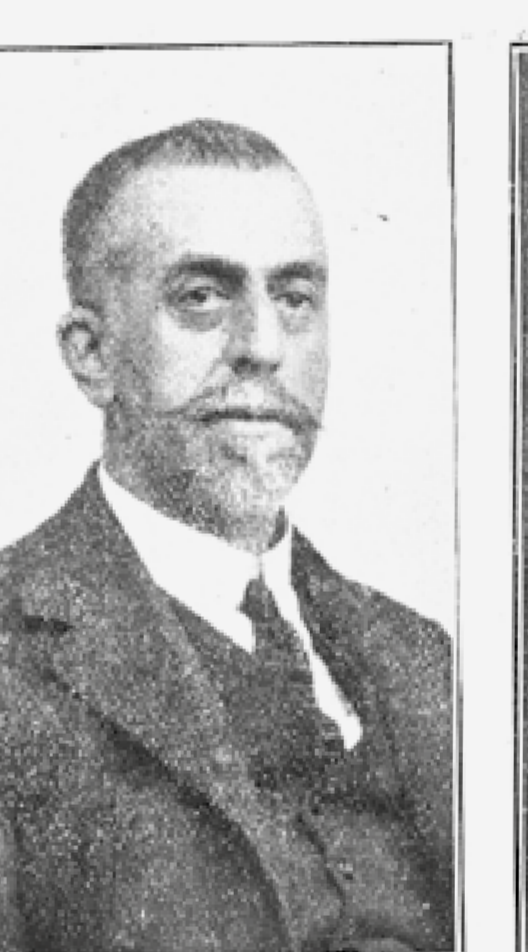
D. JOSÉ FRANCO RODRÍGUEZ
Gracia y Justicia

MARQUÉS DE CORTINA
Marina

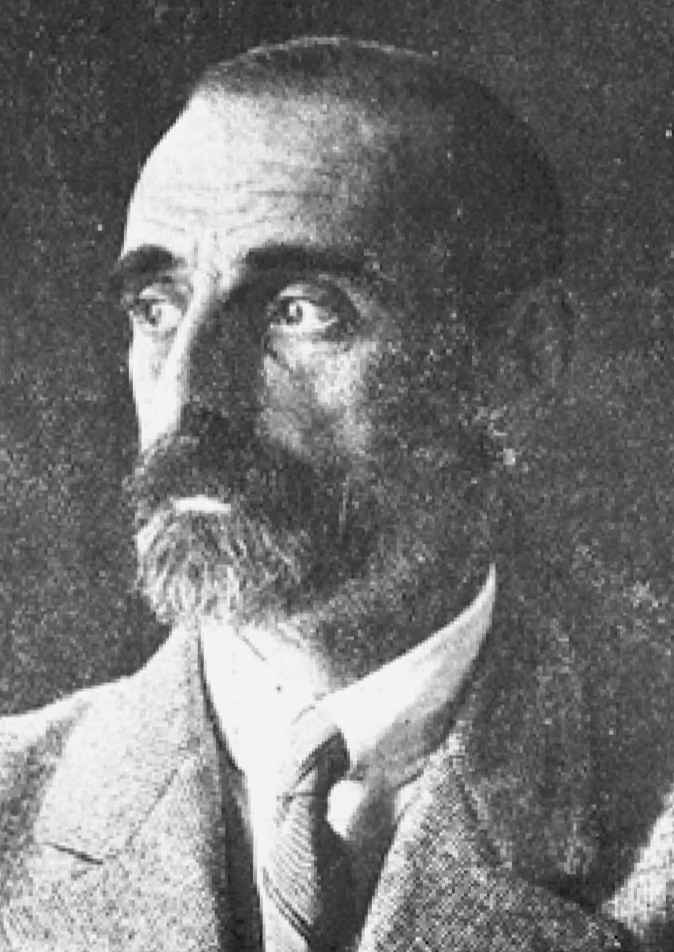
D. JOSÉ MAESTRE
Fomento

D. CÉSAR SILIO
Instrucción Pública

D. LEOPOLDO MATOS
Trabajo

D. FRANCISCO CAMBÓ
Ministro de Hacienda

[setembre de 1921]

El Ministre d'Hisenda

Dijous

Amic Ventosa: Rebo are la teva carta relativa a lo de Sarrià. Joestic disposat a intervenir en aquest assumpto però alhore de que no em prengui massa temps perquè porto una càrrega insuportable. Me sembla que entre un que parlés en nom del Ajuntament de Barcelona (podria ser en Duran o l'Abadal i estar sols en contacte amb en Maynés i l'alcalde) i en Nadal en nom dels de Sarrià, s'establís un contacte, s'avançaria feina i jo sols hauria d'intervenir per a dirimir diferències o per a fer publicar el R.D. que l'acord exigís. Ahir vaig parlar amb en Maura dels nostres propòsits d'arribar a un arreglo i de la eventualitat de que això exigeixi un R.D. Està disposat a concegrar per R.D. lo que les dugues parts concertin. ¿No hi podríem posar, en la concòrdia, algo que signifiqués o una ventatja política per a la Lliga o una concessió per a l'Ajuntament de Barcelona?

Francesc Cambó

[al marge esquerre de l'anvers de la carta]

Si creus, malgrat lo dit, que jo tinc d'aguantar la negociació entera, parla tu mateix amb els del Ajuntament de Barcelona per a que vingui al Veu el delegat de Sarrià.

Si creus, malgrat lo dit, que jo tinc d'aguantar la negociació entera, parla tu mateix amb els del Ajuntament de Barcelona per a que vingui al Veu el delegat de Sarrià.

Sijans, febrer 21
Amic Ventosa: Rebo are la teva carta relativa a lo de Sarrià. Joestic disposat a intervenir en aquest assumpto però alhore de que no em prengui massa temps perquè porto una càrrega insuportable. Me sembla que entre un que parlés en nom del Ajuntament de Barcelona (podria ser en Duran o l'Abadal i estar

sol) en contacte amb en Maynés i l'alcalde) i en Nadal en nom dels de Sarrià, s'establís un contacte i s'avançaria feina i jo sols hauria d'intervenir per a dirimir diferències o per a fer publicar el R.D. que l'acord exigís. Ahir vaig parlar amb en Maura dels nostres propòsits d'arribar a un arreglo i de la eventualitat de que això exigeixi un R.D. Està disposat a concegrar per R.D. lo que les dugues parts concertin. ¿No hi podríem posar, en la concòrdia, algo que signifiqués o una ventatja política per a la Lliga o una concessió per a l'Ajuntament de Barcelona?

Francesc Cambó

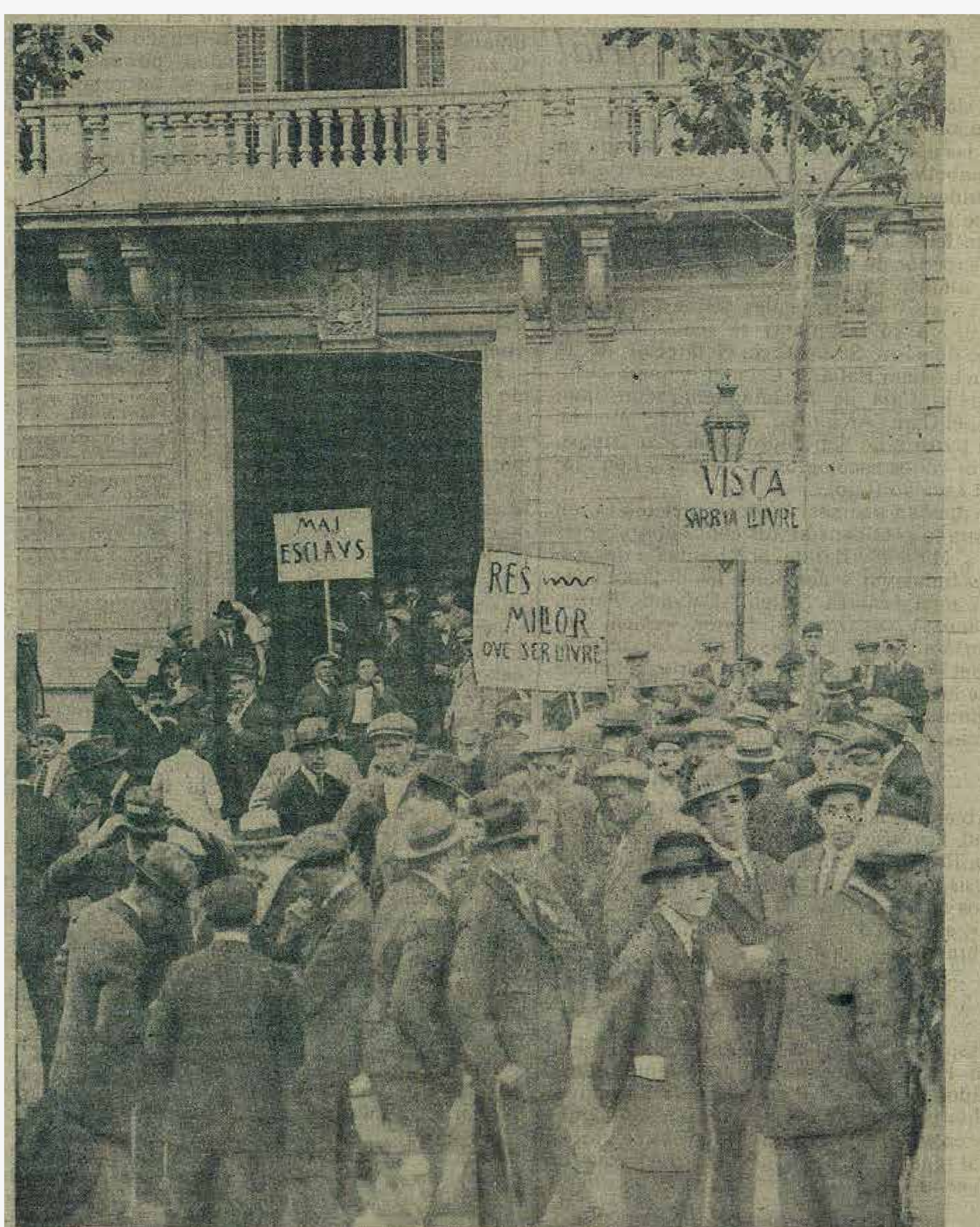
Carta de Francesc Cambó al diputat de la Lliga Regionalista Joan Ventosa Calvell, en què li planteja l'estratègia que cal seguir en relació amb l'agregació de Sarrià. Probablement escrita el setembre de 1921. BC, fons Ramon Borràs

Del novembre de 1921 a l'abril de 1922

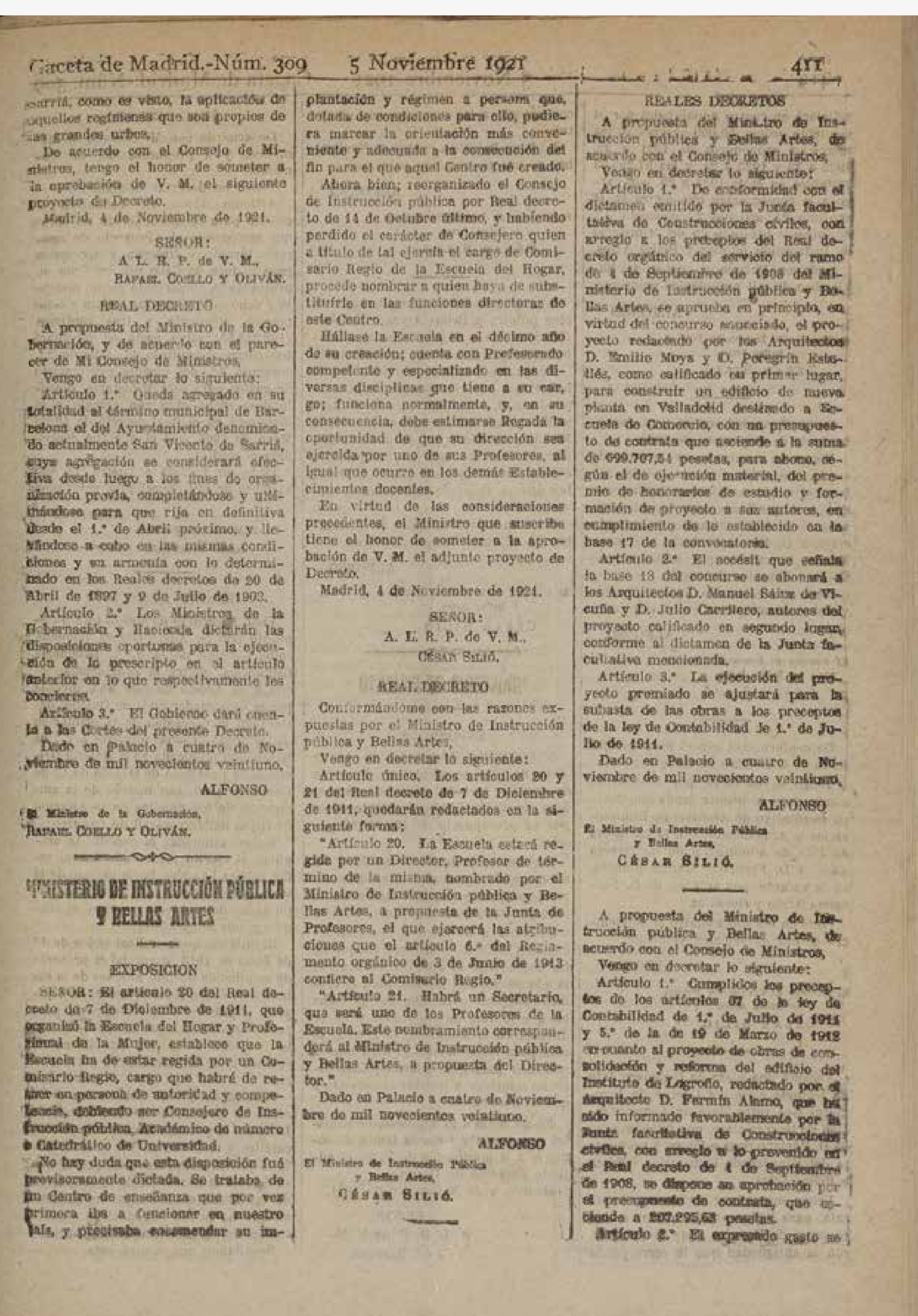
SENSE MARXA ENRERE

El primer de novembre, diada de Tots Sants, es va convocar a Madrid un Consell de Ministres. En acabar la sessió, es va lliurar als periodistes una nota oficiosa en la qual s'informava que, durant la reunió, entre altres decisions, s'havia acordat portar a les Corts el projecte d'agregació de Sarrià a Barcelona. Dos dies més tard, el dijous 3, sengles comitatives de tots dos ajuntaments afectats, encapçalades pels alcaldes, viatjaven a Madrid amb objectius ben diferents: d'una banda, assegurar l'agregació i, de l'altra, impedir-la com fos.

El divendres 4 de novembre, a primera hora del matí, el ministre de la Governació, Rafael Coello Oliván, es va presentar al Palacio Real per despatxar l'afer amb el monarca. Li portava el text del Reial decret d'agregació de Sarrià a Barcelona a punt per signar, tal com va fer.

SARRIÀ: Detalle de la protesta contra el R. D. agregando dicho pueblo a Barcelona

↓ Text editorial de *La Veu de Catalunya*, el diari portaveu de la Lliga Regionalista, 5 de novembre de 1921.

↑ *Autonomia Municipal*, portaveu de la Junta de Defensa pro Autonomia Municipal de Sarrià, 7 de desembre de 1921.

«Car el regionalisme no consisteix a desintegrar i a dividir perquè sí, amb veritable uniformisme, sinó a consagrar arreu l'obra de la naturalesa i, en el cas d'ara, ningú podrà negar que l'agregació de Sarrià a Barcelona, més que produir-la, el R. D. es limita a consagrar-la. És una fusió entranyable, fruit de la creixença i, per tant, de la compenetració real i moral de la Ciutat i de Sarrià.»

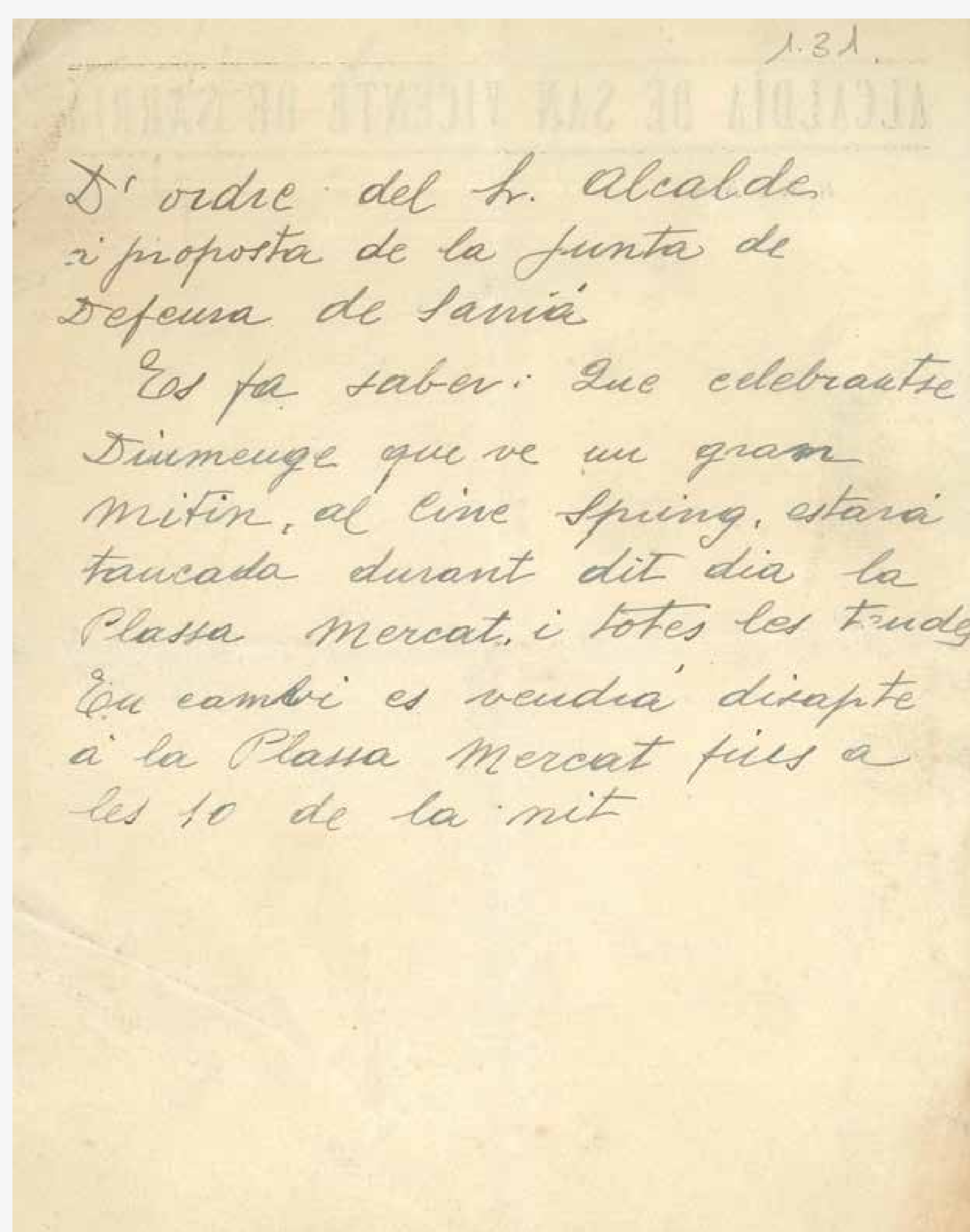
«Sarrià, ben administrat, de fills honrats i treballadors de raça, on la família és una escola de totes les virtuts i on la dona actua simplement com a companya de l'home i desvetllant-se pels quefers que la maternitat imposa; Sarrià, aquest racó d'Espanya on no es coneixen les lluites de l'odi i s'aima amb delectació la pau de casa, ha estat sotraguejat per una força commocion.»

↑ Concentració davant les Cases Consistorials de Sarrià el 6 de novembre de 1921, després del miting al cinema Spring. *El Dia Gráfico*, 8 de novembre de 1921. Autoria desconeguda. AHCB

← Reial decret d'agregació de Sarrià al municipi de Barcelona del 4 de novembre de 1921. *Gaceta de Madrid*, 5 de novembre de 1921. AHCB

A partir del 4 de novembre es van viure unes setmanes de gran agitació política, fins i tot amb la Guàrdia Civil al carrer. A la lluita contra el Reial decret menada des de l'Ajuntament de Sarrià, s'hi va afegir un moviment popular sota el guiatge principal de la Junta de Defensa pro Autonomia Municipal de Sarrià. Va ser una protesta amb mítings sovintejats, manifestacions i tancament de comerços. En un primer moment i davant aquesta protesta, l'alcalde i els regidors van fer pinya contra l'agregació.

Crida que l'agutzir de Sarrià va pregonar per ordre de l'alcalde, en què s'anunciava un míting al cinema Spring i el tancament del mercat municipal i de les botigues en senyal de protesta el diumenge 27 de novembre. AMDSG

Dissabte 19 al vespre:
Míting a l'Obra Social.

Dimarts 22 a la tarda:
Debat al ple de la Diputació Provincial de Barcelona sobre l'agregació de Sarrià. S'hi aprova una proposició favorable.

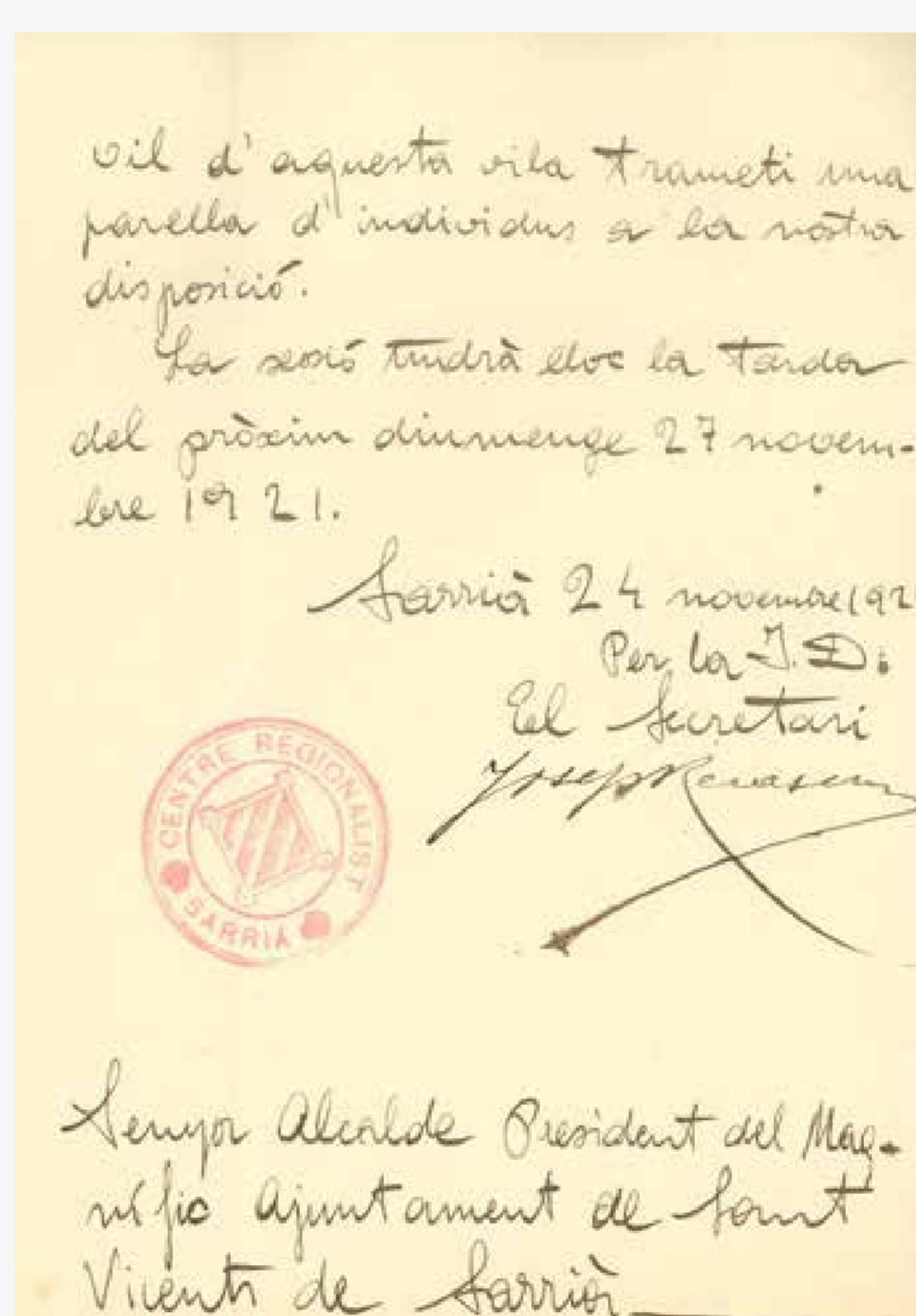
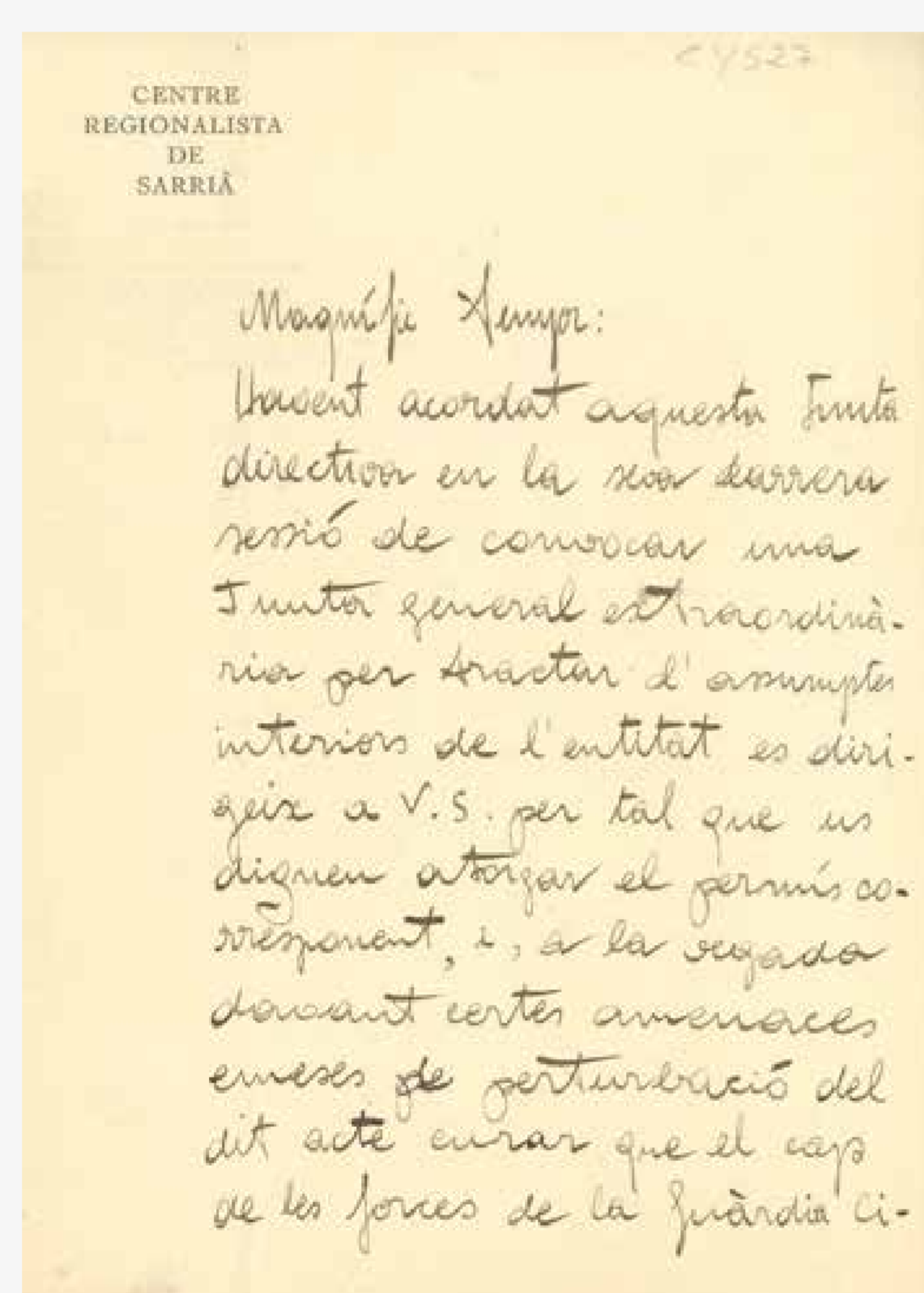
Dijous 24 al vespre: Míting a l'Orfeó Sarriàenc.

Dissabte 26 al vespre:
Una comissió antiagregacionista es desplaça al baixador del passeig de Gràcia per rebre els diputats del Congrés convidats a visitar les obres de l'Exposició Internacional d'Indústries Elèctriques.

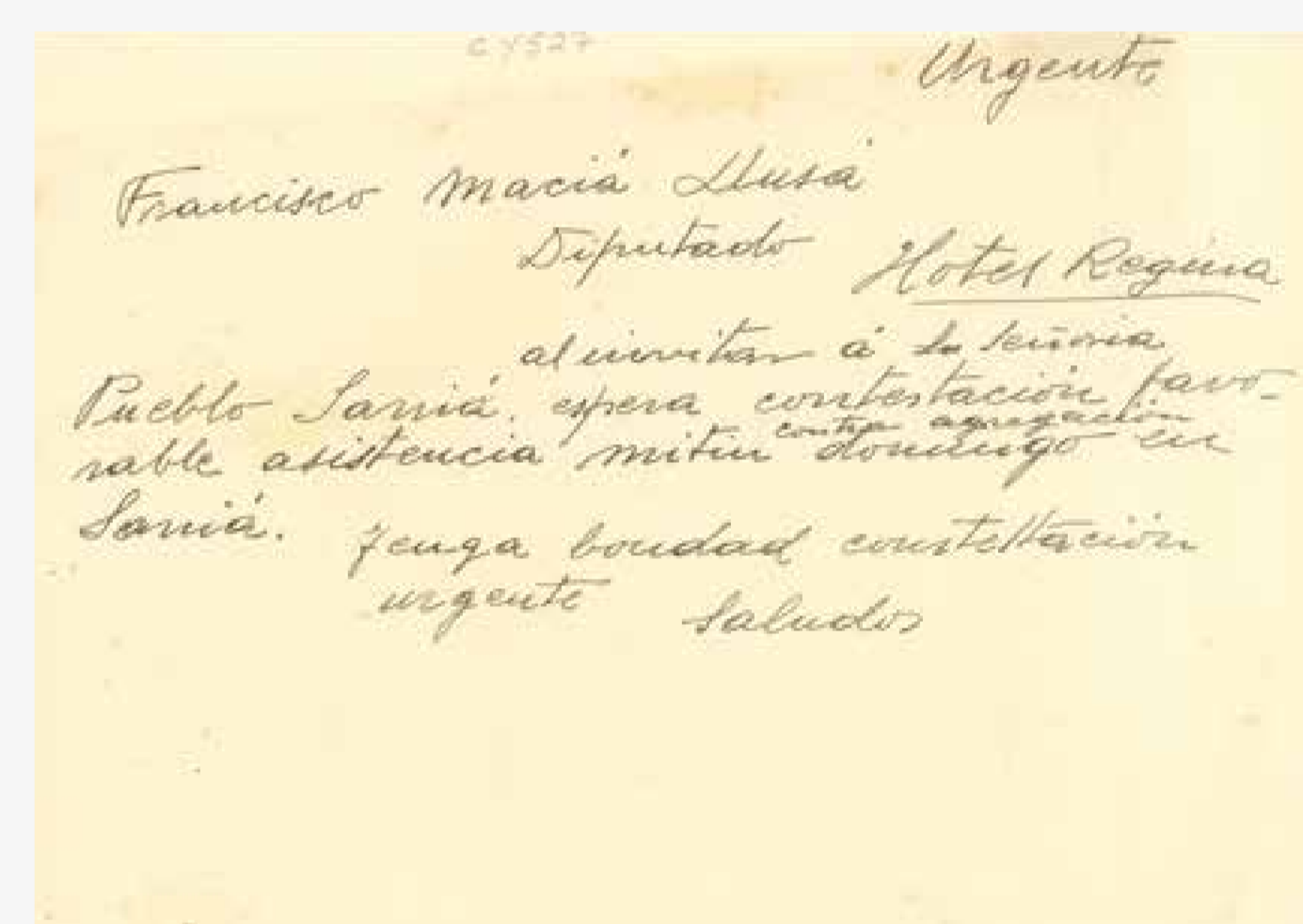
Diumenge 27 al matí:
Tancament de botigues en senyal de protesta. Cartells a les vidrieres. Míting al cinema Spring.
Diumenge 27 a la tarda:
Junta General Extraordinària del Centre Regionalista de Sarrià. Tramesa d'una carta adreçada al president de la Lliga Regionalista, Ramon d'Abadal Calderó.

→ Carta del secretari del Centre Regionalista de Sarrià, Josep Recasens, a l'alcalde Rafael Batlle, 24 de novembre de 1921. Li demana permís per fer una Junta General Extraordinària i que s'hi enviï una parella de guardies civils per les amenaces que han rebut. AMDSG

↓ "La protesta de Sarrià por su agregación á Barcelona", noticia apareguda a *Mundo Gráfico* el 16 de novembre de 1921. BNE

Esborrany del telegrama enviat a Madrid al diputat Francesc Macià, per convidar-lo a participar en el míting del cinema Spring del 27 de novembre de 1921. AMDSG

La protesta de Sarrià por su agregación á Barcelona

La pintoresca población de Sarrià, inmediata á Barcelona, vista desde una altura próxima

RECOGEMOS en esta página algunas notas gráficas referentes al movimiento de protesta que en Sarrià ha producido la noticia de haber sido firmado un Real decreto por el que se agrega aquella infortunada población á Barcelona. La indignación producida en Sarrià al conocerse esto fué unánime, y al saberse las primeras noticias, el pueblo en masa se echó á las calles para exteriorizar su protesta. El Ayuntamiento se reunió en sesión extraordinaria, y en ella—conteniendo á duras penas al pueblo que invadía tam-

Presidencia del mitin celebrado en Sarrià, bajo la presidencia del alcalde, para protestar de la agregación de este bello pueblo á Barcelona

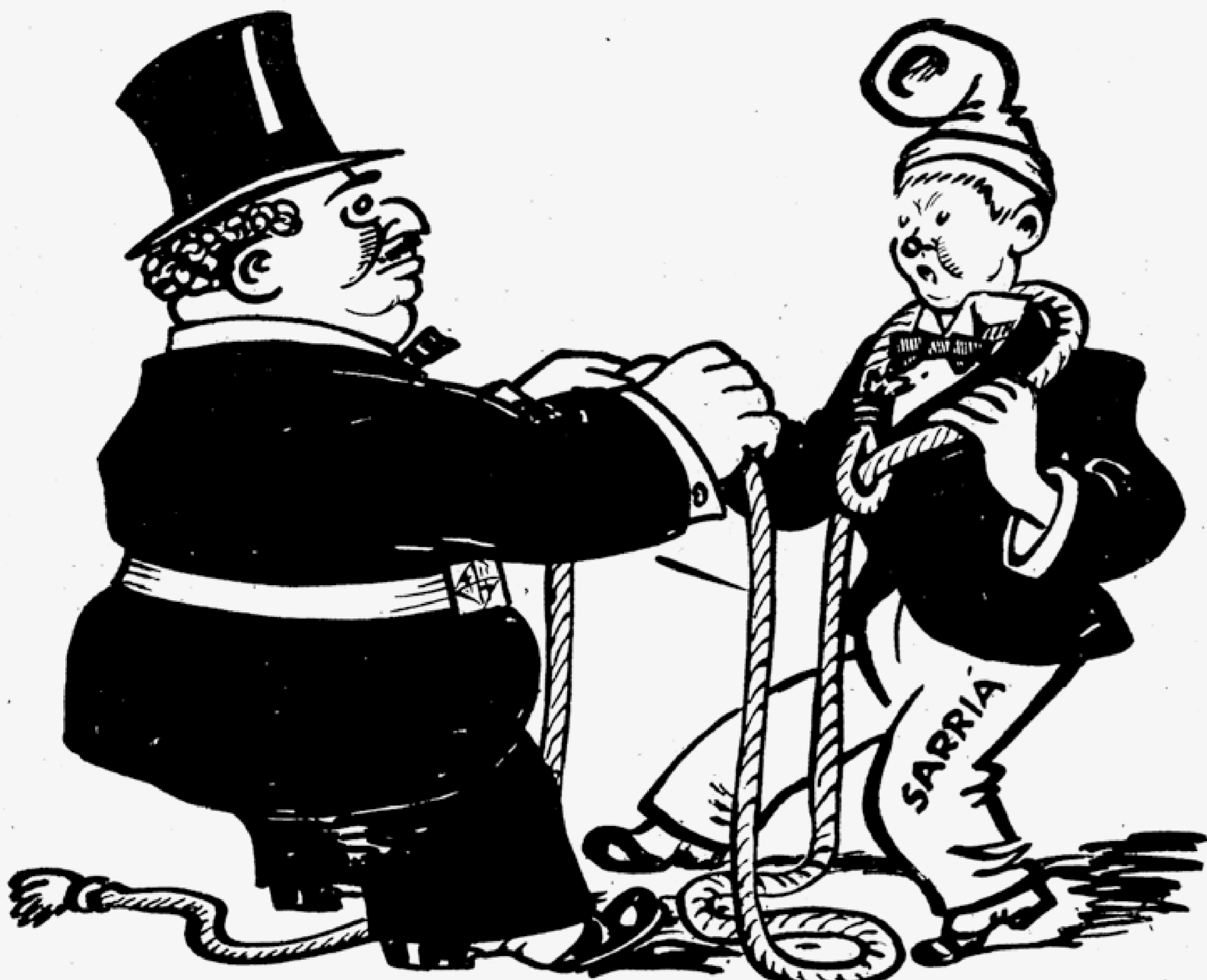
tuosamente todas las dependencias de las Casas Consistoriales—fué unánime la protesta y se condenó energicamente el atropello hecho á Sarrià, y los procedimientos que se llevaban á efecto se emplearon. Se acordó recurrir á todos los medios legales para que no surta efecto el Real decreto, así como dirigir telegramas á numerosas personalidades que puedan influir para que se consiga lo pretendido por el pueblo de Sarrià. Las gentes invadieron el Salón de sesiones, donde improvisaron un mitin.

El alcalde y los concejales de Sarrià al salir de la Alcaldia para dirigirse al mitin de protesta

FOTS. MERLETTI

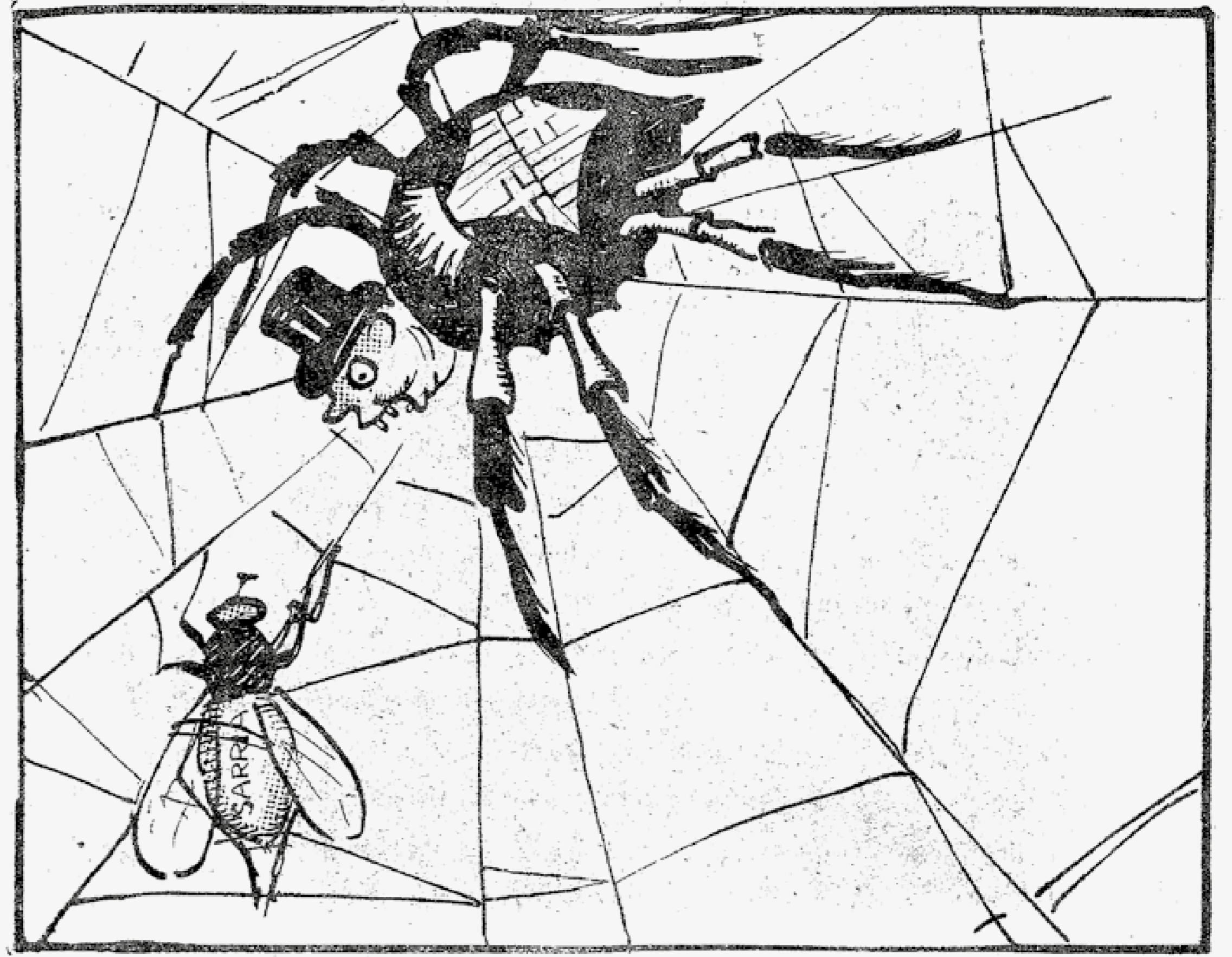
Tutela regionalista

—No havies votat an els "lligaires"?... Doncs deixa't lligar i no protestis, criatura.

1

Piropos municipals

—Mosqueta morta!...
—Aranya desvergonyida!...

2

UNA HEROICA GESTA DE GUERRA MUNICIPAL

La «toma» de Sarrià

3

DON ALFONS SALA

l'Ilustre defensor de la República de Sarrià

4

Sotanes feudals

— Què li sembla, mossèn Puig?... Sarrià serà independent o de Barcelona?
— Lo que li puc assegurar, senyora, és que els amos sempre serem nosaltres.

5

Les vocacions patriòtiques

— I què voldràs ésser, maco?... Què voldràs ésser quan siguis gran?
— Un servidor vol ésser Batlle de Cork de la República de Sarrià.

6

1 La Campana de Gràcia, 12 de novembre de 1921. Autoria: Picarol. AHCB

2 La Campana de Gràcia, 19 de novembre de 1921. Autoria: Picarol. AHCB

3 L'Esquella de la Torratxa, 12 de novembre de 1921. Autoria: Ricard Opisso. AHCB

4 L'Esquella de la Torratxa, 18 de novembre de 1921. Autoria: Picarol. AHCB

5 La Campana de Gràcia, 19 de novembre de 1921. Autoria: Picarol. AHCB

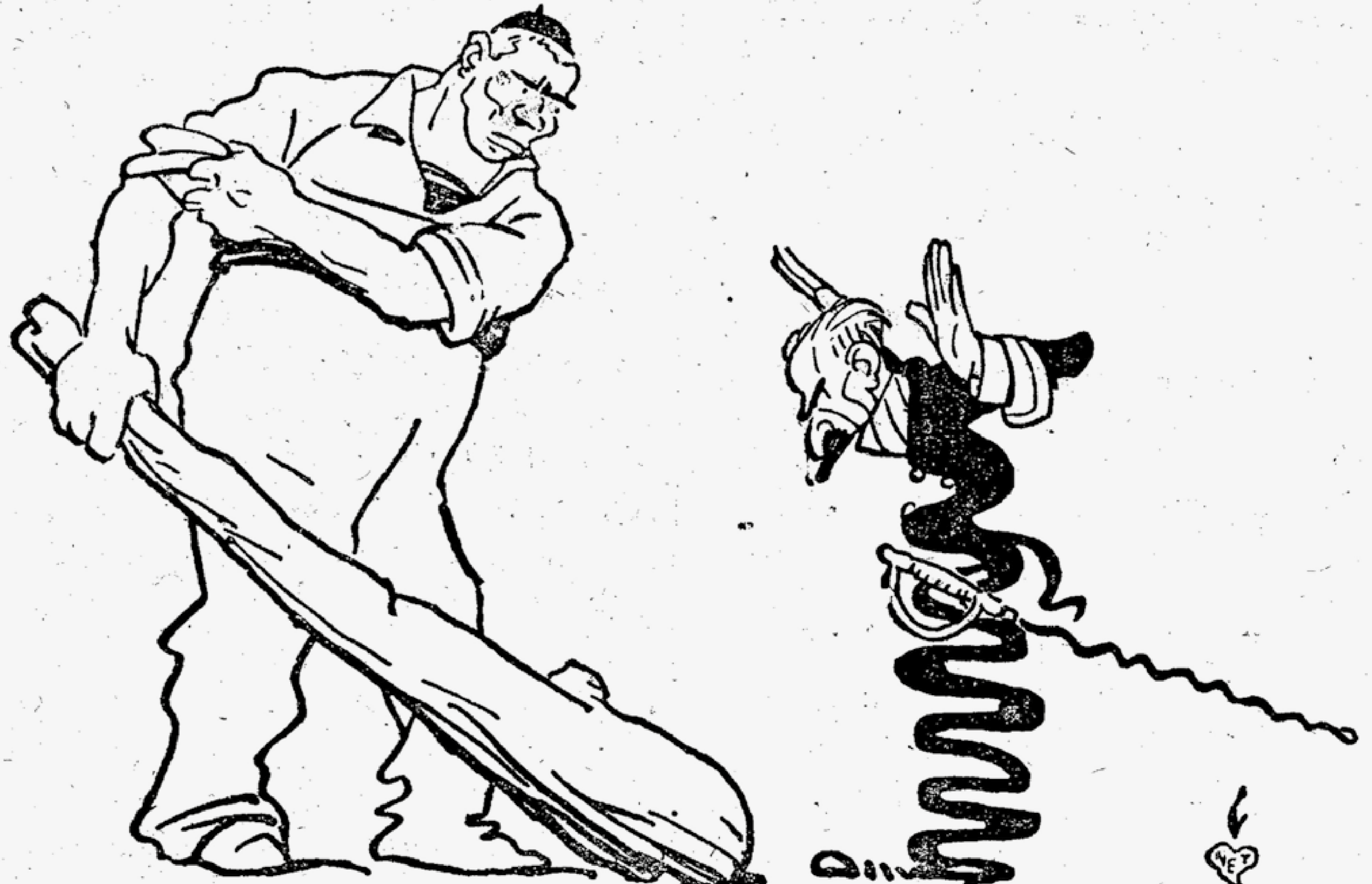
6 La Campana de Gràcia, 26 de novembre de 1921. Autoria: Picarol. AHCB

7 El Correo Catalán, 6 de novembre de 1921. Autoria: Gaietà Cornet. AHCB

IPOCA... PENA COM ELS ALTRES!

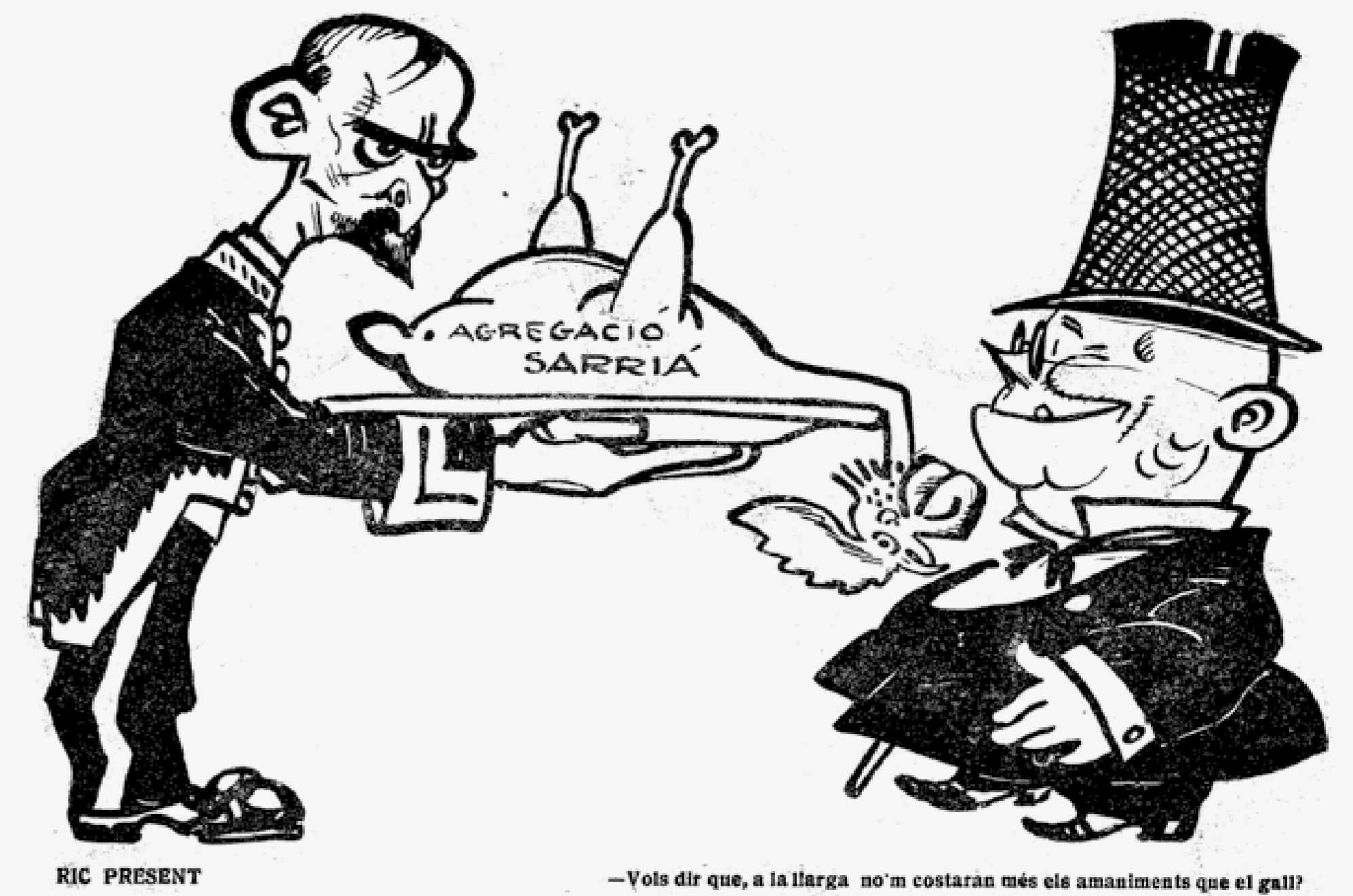

—Vostres raohns n'om convençan i Sarrià ja está agregat!

Deuen en cambi los vascos lo han interpretado mal

7

RIC PRESENT

—Vole dir que, a la llarga no m'costarà més de amantins que el gall!

LA DESPEDIDA AL 1921

—De setze, de setze, de setze el vi!
El pobre any Carreestoltes s'acaba de morir...

RUPTURA I AFEBLIMENT DEL FRONT ANTIAGREGACIONISTA

Amb el pas dels dies la unitat política inicial va donar lloc a un distanciament progressiu. Van tornar a aflorar les velles divisions polítiques: es va constituir, d'una banda, un grup més radical, que exigia la derogació del Reial decret o la concessió d'un estatut de federació municipal de Sarrià amb Barcelona, al voltant de la Junta de Defensa, que tenia membres propers, majoritàriament, al tradicionalisme i a la Unió Monàrquica Nacional. I, d'altra banda, es va formar un segon grup més possibilista, amb la majoria de regidors catalanistes i militants de la Lliga, els quals acabaren acceptant l'agregació a mig termini.

Desembre del 1921

Divendres 2 al vespre: Miting al Centre Tradicionalista de Sarrià.

Dimecres 7 al vespre: Miting a l'Obra Social. Apareix el primer número del setmanari *Autonomia Municipal*, portaveu de la Junta de Defensa pro Autonomia Municipal de Sarrià.

Diumenge 11 al matí: Miting al Centre Recreatiu de Vallvidrera, previst i finalment no autoritzat.

Entre el 12 i el 17: Reunió dels regidors i personalitats de la vila a la sala de plens de les Cases Consistorials convocada per l'alcalde. Enfrontaments entre els assistents per l'estratègia que calia seguir.

Diumenge 18 al matí: Hissada a mig pal de la senyera a la plaça de Prat de la Riba en senyal de protesta.

Dimarts 20 al vespre: Miting a l'Orfeó Sarrianenc.

Dimecres 28 al vespre: Miting al Centre Artesà La Violeta.

Dijous 29 a la tarda: El president de la Junta de Defensa, el Dr. Josep Turell, compareix al Jutjat Municipal a declarar arran d'una querrela per injúries del secretari municipal Ferran Sans Buigas. Concentració de suport a Turell davant les Cases Consistorials.

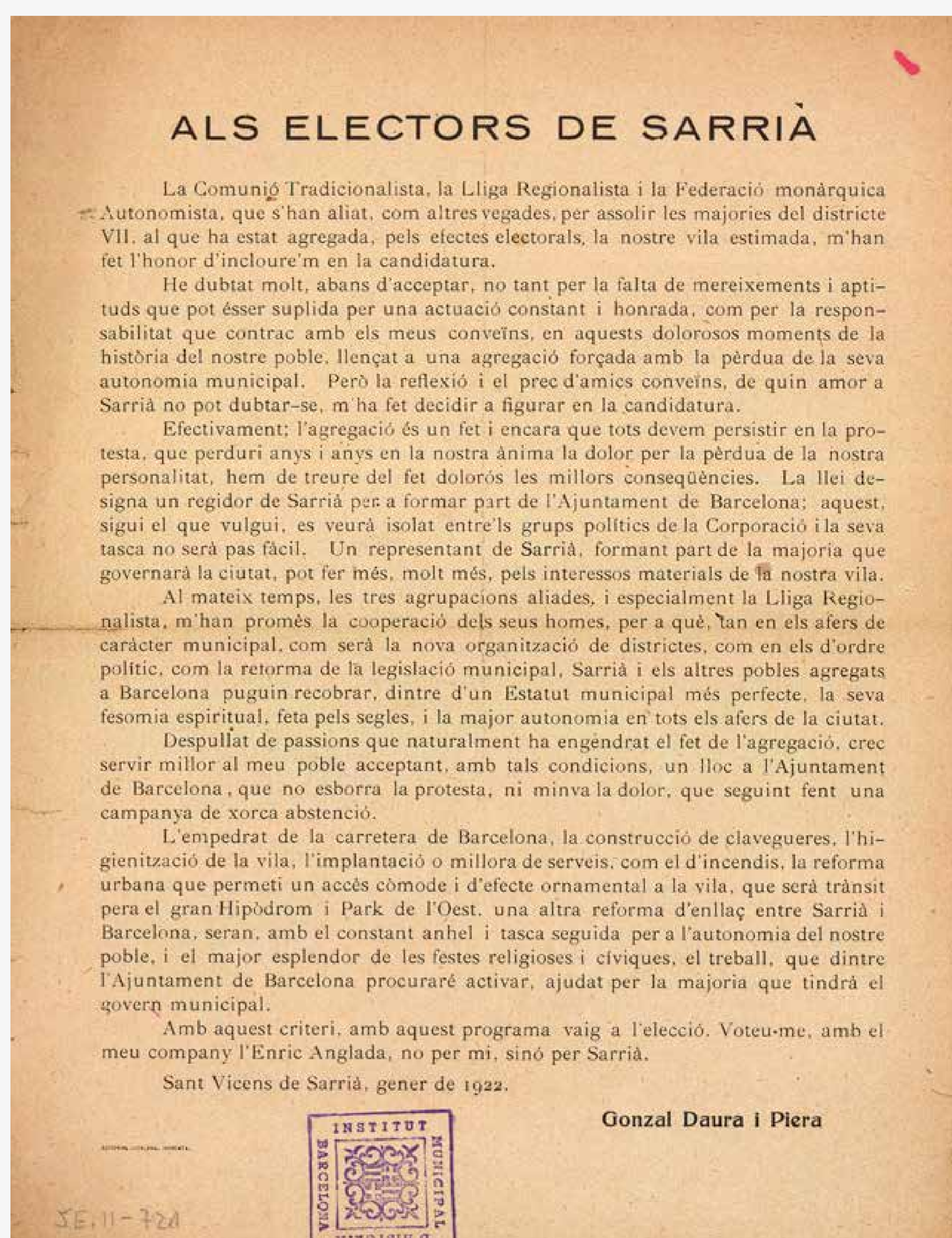
Portades del setmanari *Autonomia Municipal*, desembre de 1921. Autoria: Gaietà Cornet. AHCB

EL GOVERN ESPANYOL NO CEDEIX

A partir de gener de 1922 el moviment antiagregacionista es va afeblir. Es van deixar de fer actes públics de protesta, mentre l'Ajuntament de Barcelona i el Govern espanyol es mantenien fermes i rebutjaven d'atorgar autonomia a Sarrià dins el municipi de Barcelona. Una Reial Ordre del Ministeri d'Hisenda de 14 de febrer, que significava la integració fiscal de Sarrià a Barcelona, va reblar la situació. Aleshores l'agregació va esdevenir inevitable.

Full volander de propaganda electoral per a les eleccions municipals de Barcelona del 5 de febrer de 1922. Candidatura de la Lliga Regionalista. AHCB

Gener del 1922

Abans del 4: Una comissió de l'Ajuntament de Sarrià visita Josep Puig i Cadafalch, president de la Mancomunitat de Catalunya.

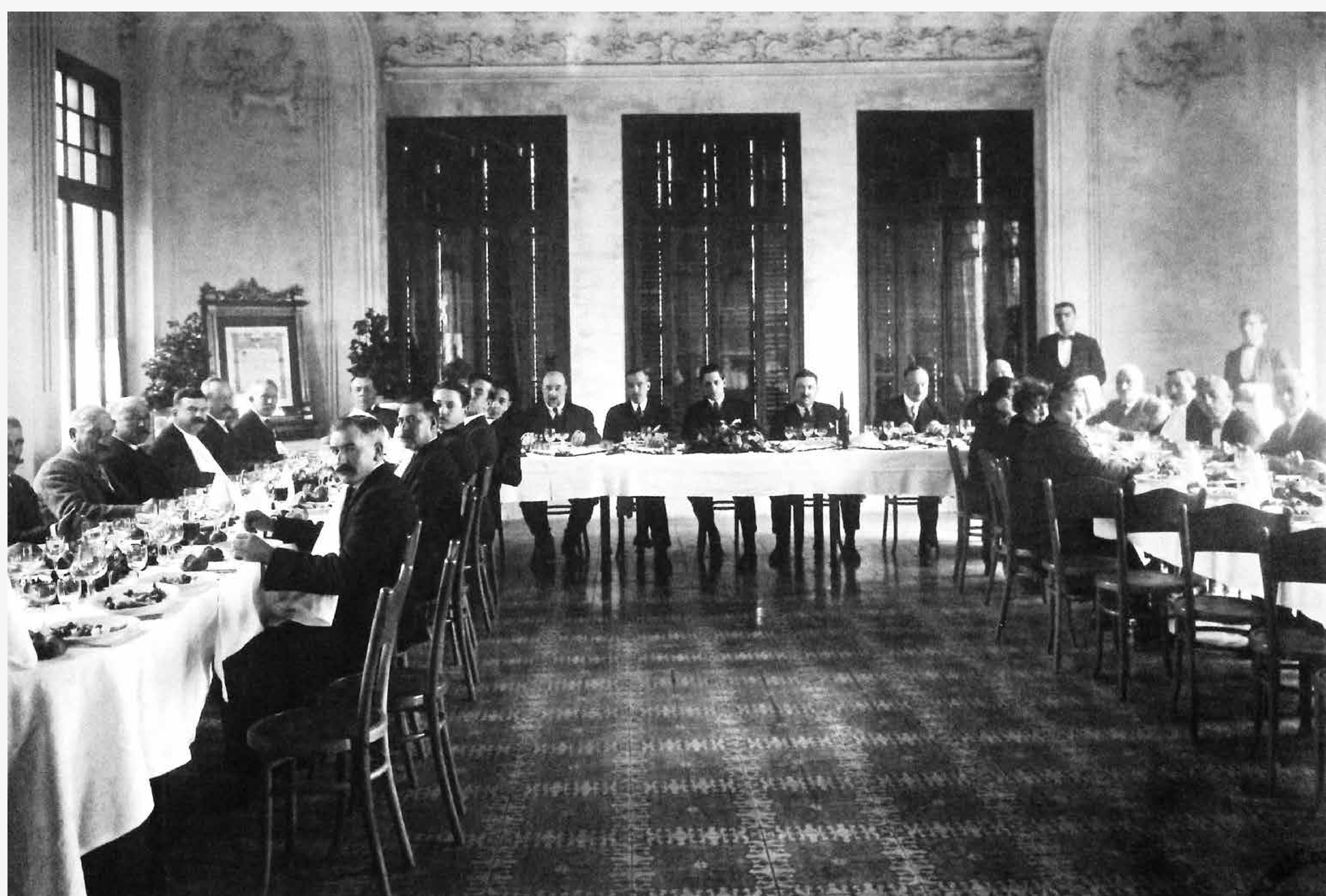
Diumenge 8: Miting antiagregacionista a Sitges.
Diumenge 8: Una comissió no oficial amb representants de la Junta de Defensa i regidors viatja a Madrid per presentar als ministeris de la Governació i d'Hisenda una proposta de bases o projecte d'estatut municipal per atorgar una autonomia municipal a Sarrià. Són rebuts pel ministre de la Governació.

Dimecres 25: El ple de l'Ajuntament de Sarrià decideix d'interposar un recurs contenciós administratiu al Tribunal Suprem contra el Reial decret de 4 de novembre.

Dilluns 30: El ple de l'Ajuntament de Sarrià elegix Rafael Batlle com a representant seu al nou consistori barceloní que s'ha de constituir el 1r d'abril.

Portada del setmanari *La Veu del Poble*, portaveu del partit Esquerra Catalana, del 5 de gener de 1922, amb una caricatura que critica la intervenció de Cambó en la qüestió de Sarrià. BC

Dinar d'homenatge a l'alcalde Rafael Batlle amb motiu del comiat de l'Ajuntament de Sarrià. Hi va assistir tot el consistori i els treballadors municipals. Restaurant de l'Hotel Buenos Aires de Vallvidrera, 31 de març de 1922. Autoria: Foto Ferran. Arxiu del Centre Excursionista Els Blaus

5 El final de la lluita per l'autonomia

UNS OBJECTIUS MÉS REALISTES

La voluntat de l'Associació Sarrià era aconseguir el reconeixement per a Sarrià d'un estatus diferenciats dins la ciutat de Barcelona, tot evitant el que havia passat als altres pobles del Pla, que simplement havien estat annexionats. El portaveu de l'associació era el setmanari *Sarrià*. Aleshores ni els més abrandats entre els antiagregacionistes consideraven que era possible de revertir l'agregació.

2

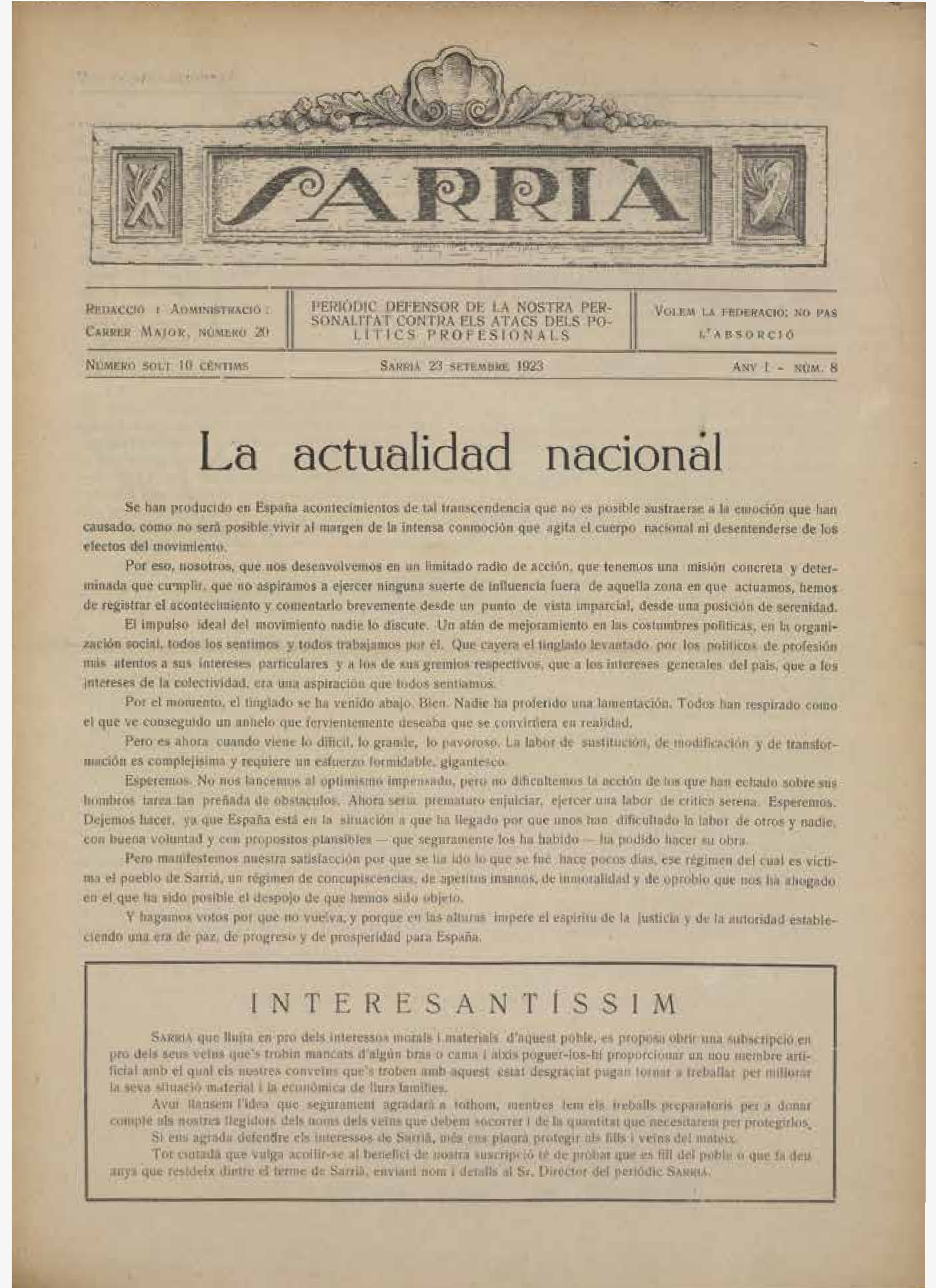
1

3

- 1 Festa de Sant Jordi de 1922 a Sarrià. Reportatge publicat a la revista *Catalunya gràfica*, núm.1, maig de 1922. AHCB
- 2 Full volander titulat "¡SARRIANENCOS!" que es va distribuir amb motiu de la festa major de Sarrià, probablement la d'octubre de 1922. Era antiagregacionista i molt crític amb el nou estat de coses. AMDSG
- 3 Portada del setmanari *Sarrià*, portaveu de l'Associació Sarrià, del 12 d'agost de 1923, en què es critiquen les obres de reforma inacabables de la plaça de Prat de la Riba. AHCB

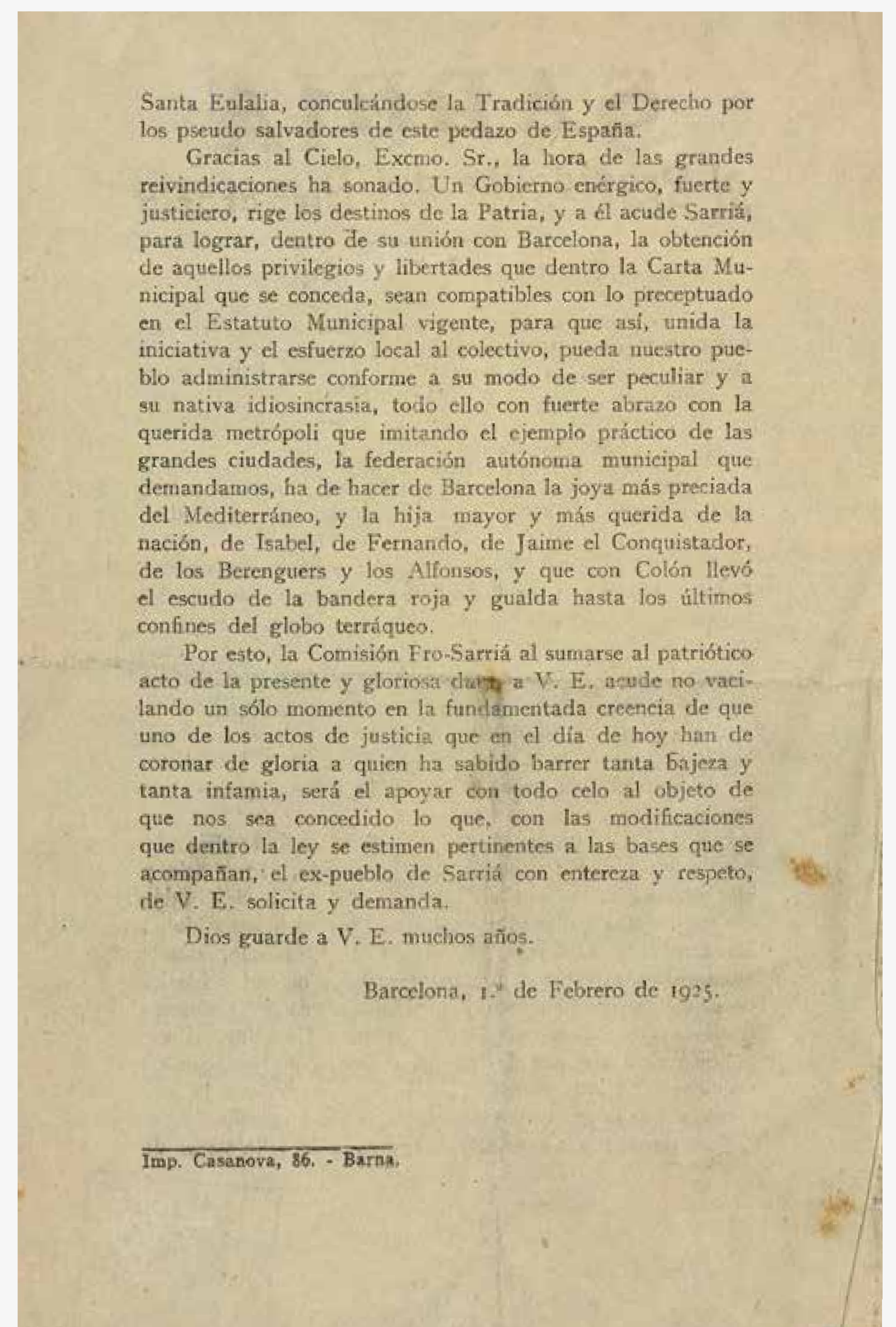
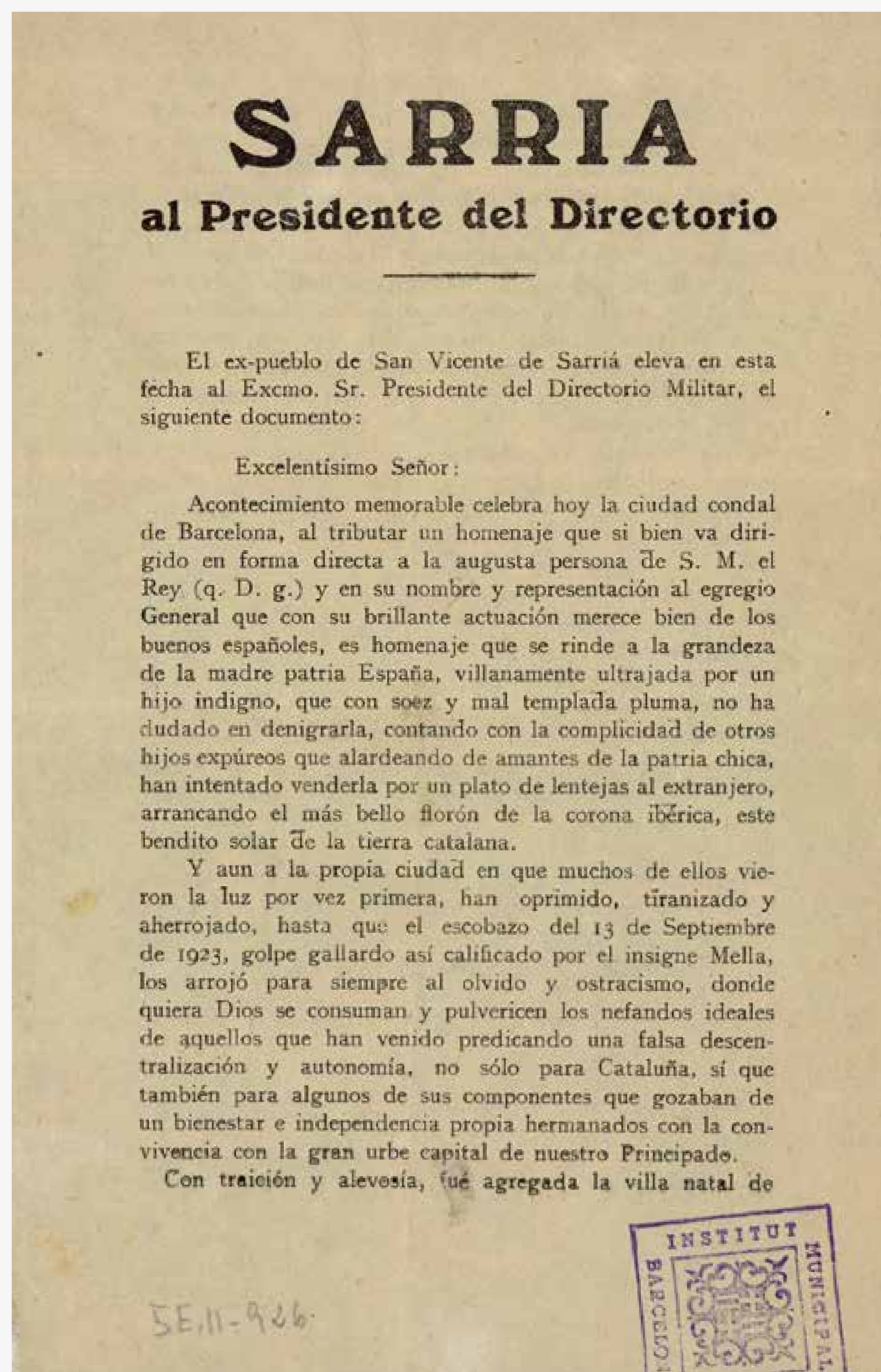
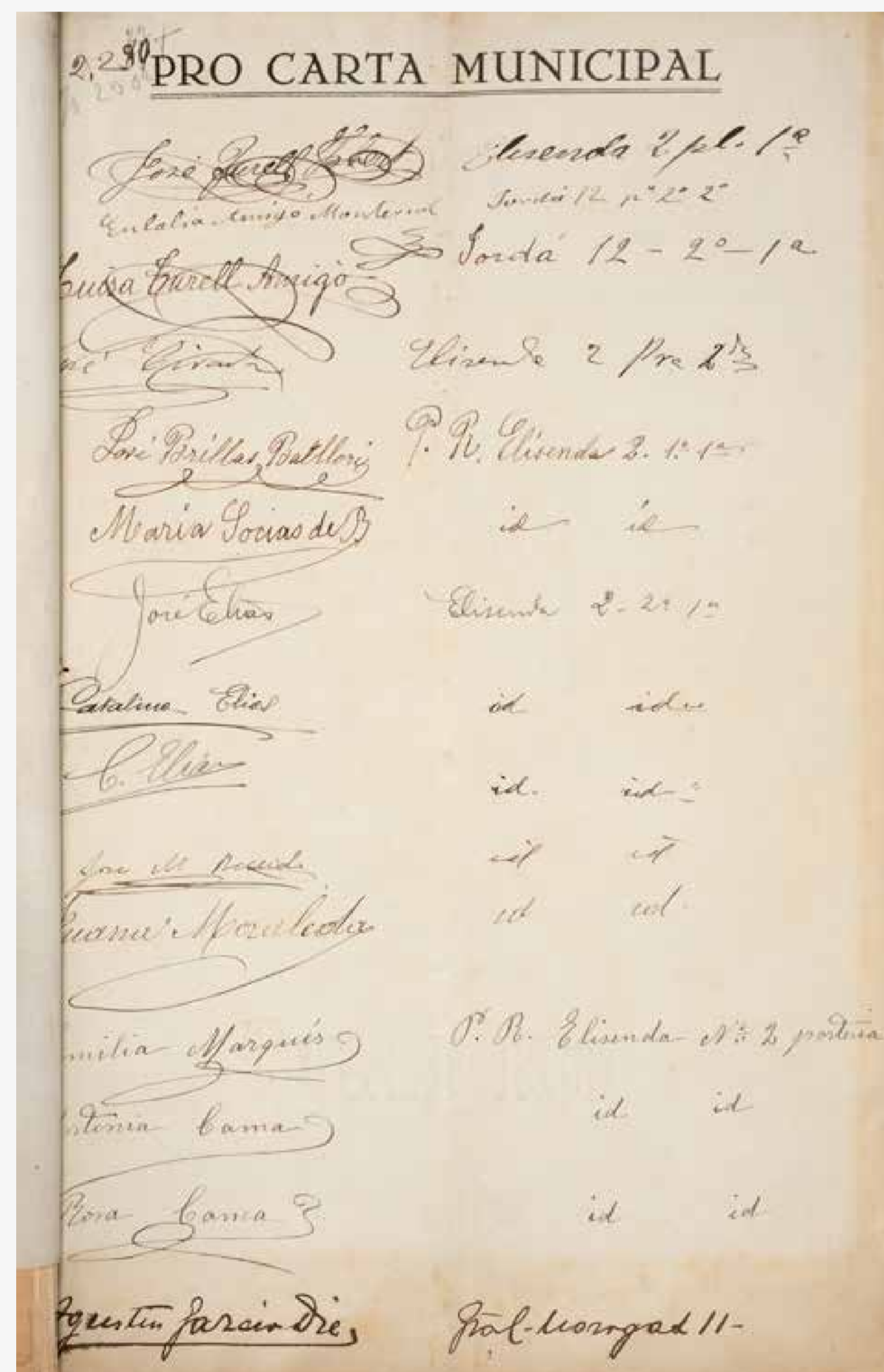
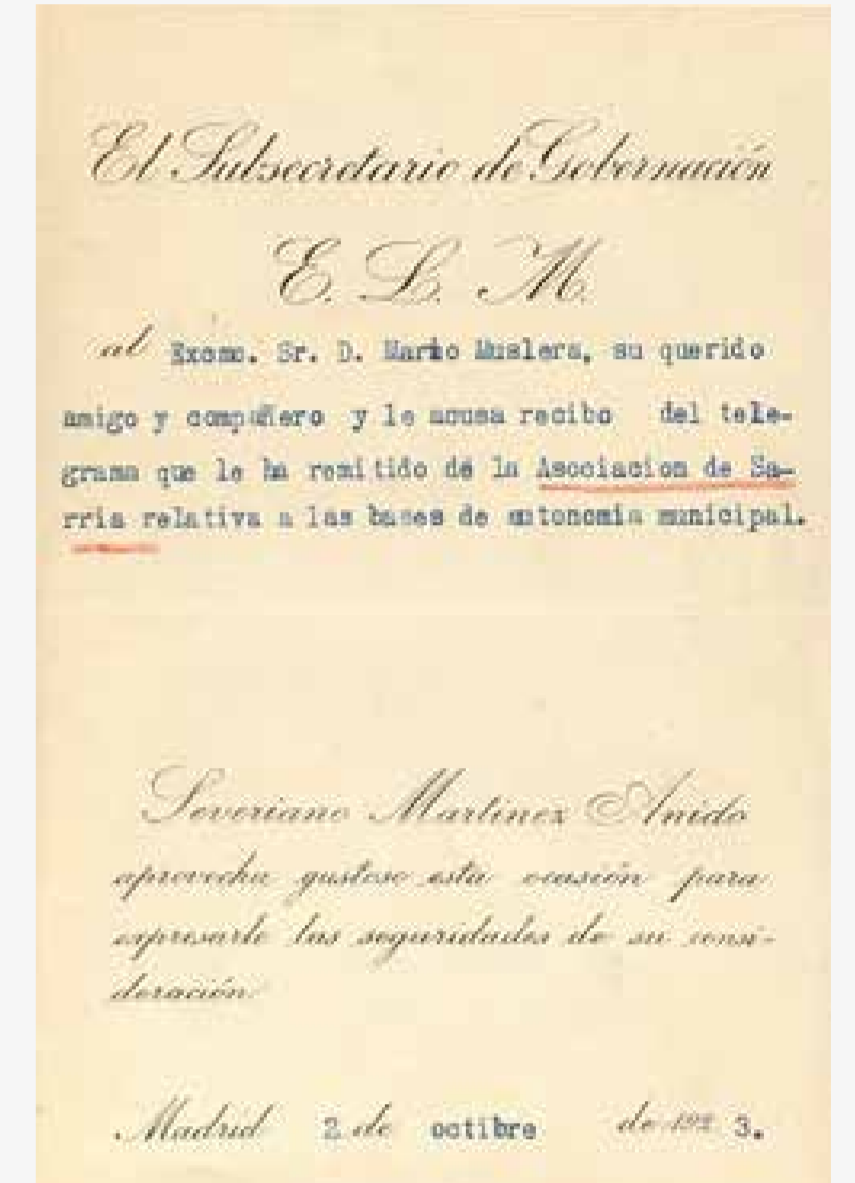

UNA TRAÏCIÓ POLÍTICA

L'Associació Sarrià va veure com li arribava una gran oportunitat amb el cop d'estat del general Primo de Rivera del setembre de 1923. Els seus dirigents, propers a la Unió Patriòtica, van poder remetre les seves propostes directament al president del Directori militar. Tanmateix, el nou Ajuntament de Barcelona, nomenat a dit pel governador civil, també va frenar tota iniciativa de concedir autonomia municipal a Sarrià.

Els anys següents s'esllanguí la lluita anti-agregacionista. Tot i les entrevistes amb el dictador i altres contactes amb polítics del règim del nivell més alt, gràcies a un nou viatge a Madrid, o la recollida de 2.300 signatures de majors d'edat en favor de la carta municipal de Sarrià, no s'aconsegüí res de bo. El mateix Darius Rumeu, baró de Viver, que essent regidor de Barcelona el 1921 s'havia oposat a l'agregació, en arribar a l'alcaldia va acceptar la situació de fet.

- 1 Portada del setmanari *Sarrià* del 23 de setembre de 1923, en què es dona suport al cop d'estat del general Miguel Primo de Rivera
- 2 Comunicació de Severiano Martínez Anido, subsecretari del Ministeri de la Governació, al general Mario Muslera en relació amb Sarrià, 2 d'octubre de 1923. AHN
- 3 Primera pàgina del plec de signatures "pro carta municipal" lliurat a l'alcalde de Barcelona Darius Rumeu, baró de Viver, el novembre de 1924. Encapçalat a llista la signatura del Dr. Josep Turell. AMCB
- 4 Full volander "Sarrià al president del Directori", 1r de febrer de 1925. AHCB
- 5 Alfons XIII i Miguel Primo de Rivera a Montjuïc passant revista al soment de Catalunya, 2 de desembre de 1923. Autoria: Brangulí, ANC

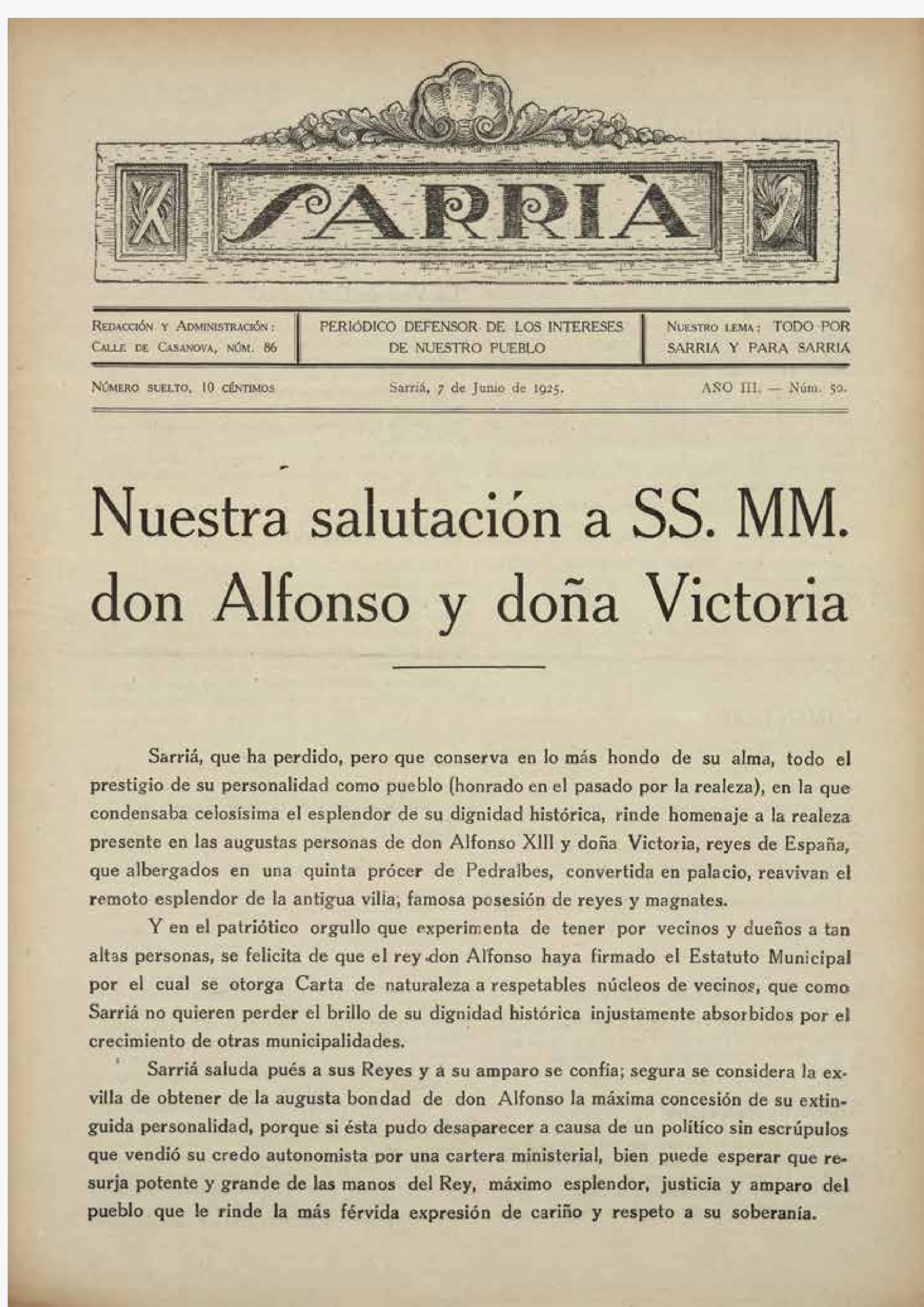
1

2

3

4

5

FRANCISCO DE P. CAMBÓ BATLLE

- 1 Portada de *Sarrià* del 7 d'octubre de 1923, en què es fa una felicitació humorística per la substitució de tots els membres de l'Ajuntament, incloent-hi el regidor del districte Bonaventura Plaja, ordenada pel Directori militar. AHCB
- 2 Portada de *Sarrià*, 18 de novembre de 1923, amb la fotografia de la comissió de Sarrià, Sant Gervasi i les Corts que va viatjar a Madrid per entrevistar-se amb Miguel Primo de Rivera. AHCB
- 3 Portada de *Sarrià*, 13 de gener de 1924, que informa d'una visita de l'Associació Sarrià al general Primo de Rivera amb motiu d'una estada del dictador a Barcelona. AHCB
- 4 Portada de *Sarrià*, 7 de juny de 1925, amb motiu de la vinguda dels reis d'Espanya a Barcelona. AHCB
- 5 Caricatura publicada a *Sarrià*, portaveu de l'Associació Sarrià, 4 de novembre de 1923. AHCB

QUÈ SE'N VA FER DE RAFAEL BATLLE?

Rafael Batlle, darrer alcalde de Sarrià, va ser destituït com a regidor de l'Ajuntament de Barcelona per un Reial decret del govern de la dictadura del 30 de setembre de 1923. Anys més tard va voler recuperar el lloc al ple. Batlle es va presentar a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931, que van obrir les portes a l'adveniment de la Segona República, dins la candidatura d'Acció Catalana Republicana al districte III. Va ser el cinquè candidat més votat, però no va aconseguir el càrrec de regidor.

Persona molt respectada i estimada a Sarrià, metge de professió, va morir el 20 de març de 1954, als 64 anys. L'octubre del mateix any se li dedicà un carrer en reconeixement a la seva trajectòria.

Caricatura dels candidats d'Acció Catalana Republicana a l'Ajuntament de Barcelona en les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931. L'exalcalde de Sarrià, Rafael Batlle, era un dels dos candidats per al districte III. *La Publicitat*, 12 d'abril de 1931. AHCB